

röda rummet

radikal kvartalstidskrift nummer 4/2006 • Pris 20:-

Maktutmaning

• REVOLTHISTORIA • PRIVATARMÉER • PROLETÄR TEORI •

I denna artikel som är första kapitlet i Diana Rabys nyutkomna bok *Democracy and Revolution Latinamerica and Socialism Today* (Pluto Press) tar Raby läsaren med på en bred exposé över tillståndet i världen för socialistiskt tänkande och praktik efter Berlinmurens fall. Med fyra exempel – den kubanska revolutionen, Portugal 1974-75, Nicaragua under sandinisterna och dagens Venezuela – ger hon bilden mer konkretion. Samtidigt reser hon frågeställningar som partiets roll i den revolutionära processen, reform kontra revolution, väpnad kamp eller förändring med fredliga medel och demokratins innehåll. Det är Rabys uttalade mening att hennes bok ska fungera som en tankeväckare för dagens vänster.

SOCIALISMENS VÄG

– varken dogmatism eller anarkism

Efter Sovjetunionens fall har vänstern befunnit sig i kris. Den ortodoxa kommunistmodellen hade även bland sina traditionella anhängare komprometterats. När sedan länderna i östra Europa ett efter ett föll för det kapitalistiska konsumtionsidealets locktoner blev det snart uppenbart att även den västerländska socialdemokratin förlorat sin kurs.

Den ideologiska segern för det monetaristiska synsättet banade väg för nyliberalismen. Socialdemokratiska partier försvarade inte ett uns av det statliga ägandet och kom att företräda en form av "Thatcherism light"; marknadens dominans med enbart ett begränsat socialt skyddsnät för de mest utsatta. Den nyliberala globaliseringen tycktes ifrågasätta alla former av socialism. Kunde någon stat överhuvudtaget, och då även den mest kraftfulla, motstå eller kontrollera marknadskrafterna? I en tid när vissa multinationella bolags årliga omsättning överskred bruttonationalprodukten för alla länder utom de största hävdades det att staten inte längre kunde reglera ekonomin, än mindre kontrollera den.

HISTORIENS SLUT?

Under dessa omständigheter misslyckades även strömningar som traditionellt varit kritiska mot stalinismen – som trotskisterna – att flytta fram sina positioner i samband med den "reellt existerande socialismens" sönderfall. Den nyliberala hegemonin föreföll oomstridd i såväl öst som väst. Sandinisternas valnederlag i Nicaragua 1990 syntes bekräfta att även Latinamerika, trots sin livaktiga och självständiga revolutionära tradition, inte var opåverkat av de socialistiska värderingarnas kris. Kina och Vietnam, där de kommunistiska regimerna överlevde, tycktes snabbt implementera de kapitalistiska marknadsmekanismerna, medan den andra typen av östasiatisk socialism, Nordkoreas, satt fast i en förgången stalinistisk tidsålder.

Det var mot denna bakgrund som Francois Fukuyama myntade uttrycket *End of History* (Fukuyama 1992), då han framställde den liberala kapitalismen som det slutliga och allomfat-

EN ARTIKEL AV DIANA RABY

Diana Raby är verksam på institutet för latinamerikastudier i Liverpool. Hon är även aktiv i den brittiska solidaritetsrörelsen till stöd för Venezuela.

tande målet för mänskligheten. I Latinamerika gav Jorge Castaneda ut boken *Utopia Unarmed: The Latinamerican Left after the cold war* (Castaneda 1994), som i namn av Blairistisk socialdemokrati utmynnade i ett förkastande av kontinentens revolutionära arv. Föga överraskande blev Castaneda senare minister i den mexikanska presidenten Vicente Fox högerregering.

Den av de segerrusiga nyliberalerna förespråkade "Nya världsordningen" fick dock inte länge stå oemotsagd. I opposition till marknadsreformernas negativa följder växte det fram livaktiga massrörelser. I Latinamerika hade bläcket knappt torkat i Castanedas bok när zapatistupproret i Chiapas visade att det revolutionära arvet inte alls var dött och att en folklig opposition mot nyliberalismen kunde ta sig militanta uttryck. I Europa och Nordamerika visade antiglobaliseringsrörelsen att en avsevärd minoritet slöt upp bakom kollektiva, jämlika och antikapitalistiska värderingar. Framväxten av brasilianska PT och dess innovativa praktik av lokalt deltagande demokrati – med sådana originella initiativ som "deltagande budget" – var ett annat hoppfullt tecken. Porto Alegre i södra Brasilien kom att bli symbolen för närmandet mellan de nya folkliga massrörelserna i Latinamerika och antiglobaliseringsrörelsen i nord när de tre första World Social Forum anordnades här.

Men ingen av dessa rörelser framlade någon sammanhängande alternativ strategi. Deras styrka var ifrågasättandet av den nyliberala hegemonin. Om de hade någon ideologi var den nästintill antipolitisk eller ny-anarkistisk; avvisande mot politiska partier och – som zapatisterna öppet proklamerade – principiellt förkastande kampen för att erövra statsmakten, oavsett om det var med vapen eller med fredliga medel.

Tidsandan är radikalt demokratisk och misstänksamheten mot självutnämnda ledningar, och mot ledningar överhuvudtaget, är stor. Men alternativet som förespråkas av många i antiglobaliserings-, antikrigs- och den antikapitalistiska rörelsen är en form av idealistisk anarkism, ett synsätt som förblir synnerligen problematiskt. Tveklöst har den stora fördelen hos dessa rörelser, som tillskansat sig ett sådant imponerande stöd i Europa och Nordamerika, varit deras lösa, flexibla och decentraliserade karaktär. En sådan struktur kan vara mycket ändamålsenlig för en rörelse i opposition eller strid, men helt igenom olämplig för en rörelse som strävar efter att vara

ett politiskt helhetsalternativ, eller än mer för en regering som utövar statsmakt.

De som försvarar Chávez politik i Venezuela eller Lulas i Brasilien – eller för att inte tala om den kubanska regeringspolitiken – möts systematiskt med mantrat att frigörelse, socialism och folklig demokrati måste vara ett verk av "folket självt" eller "arbetarklassen självt". Frågan om vilken sorts struktur och ledarskap det hjältemodiga folket – eller arbetarklassen – är i behov av för att kunna genomföra sin suveräna vilja sopas under mattan. Att understryka den direkta folkmaktens vikt är lovvärt, men det reduceras till en simpel lek om det upphöjs till en absolut dogm, undvikande frågeställningar såsom representation, ledarskap, organisation och struktur – frågeställningar som är avgörande för varje alternativ rörelses framgång. Detta romantiska men i grund och botten defaitistiska koncept har formulerats på ett mer utvecklat filosofiskt sätt av John Holloway i *Change the World without Power* (Holloway 2002).

NYA RÖRELSE

Idag, 15 år efter Berlinmurens fall, är den nyliberala hegemonin alltmer ifrågasatt och teserna i End of History grundligt misskrediterade. Den nya geopolitiska polariseringen i svallvågorna efter 9/11 attackerna och USA-Storbritanniens aggressiva strategi i det så kallade "kriget mot terrorismen" har skapat en mycket mer bekymmersam situation och framtidsvy, och då inte bara för vänstern utan för mänskligheten överhuvudtaget. Detta läge har över hela världen, men framför allt i Europa, frambringat en antikrigsrörelse med en styrka utan tidigare motstycke, som sammansmält med antiglobaliserings- och den antikapitalistiska rörelsen överhuvudtaget till ett embryo av ett reellt alternativ. Men fortfarande saknar den en politisk strategi, en strategi för att ta makten och en alternativ socioekonomisk modell. Syftet med denna bok är att ta sig an problemet för vänstern och den folkliga rörelsen med att skapa ett politiskt alternativ, ett alternativ som inte begränsar sig till kosmetiska reformer av den nyliberala kapitalismen.

Det är knappast troligt att ett sådant alternativ kommer att uppstå inom de existerande socialdemokratiska partierna, med tanke på hur helt och hållet dessa integrerats i det existerande systemet. Likadant är det med de kommunistpartier som bibehållit sin styrka och som håller

Manifestation i Chile till stöd för Allende.

fast vid ett systemkritiskt synsätt (Det portugisiska kommunistpartiet är här ett bra exempel). De kan ses som beundransvärda motståndsbastioner gentemot den nyliberala hegemonin, men deras nästan totala brist på teoretisk förnyelse visar att de misslyckats med att utveckla någon förståelse för varför Sovjetunionen föll. De har inget av värde att bidra med. Med få undantag gäller också detta för de kommunistiska sidokotten – de många trotskistiska och marxist-leninistiska strömningarna – som håller fast vid olika variationer på temat om det demokratiskt centralistiska partiet, den dialektiska historiematerialismens ideologiska monopol och den centraliserade statssocialistiska modellen.

Det här betyder inte på något sätt ett fullständigt avvisande av marxismen, eller för den delen heller vissa aspekter av leninismen. Men det är väsentligt att erkänna att ingen enskild ideologi, och än mindre en enskild organisation, kan hävda monopol på politisk insikt. Marx analys av kapitalismen och klasskampen behåller i hög grad sin giltighet, mycket av Lenins statsteori och hans teori om nödvändigheten av en politisk förtrupp förblir övertygande. Detta historiska tankegods kan emellertid inte tjäna som färdiga mallar för den politiska organisationen, strategi och taktik i dagens värld eller för det alternativa samhälle som vi fortfarande måste sträva efter.

Det är i det här sammanhanget som många i antiglobaliserings- och antikrigsrörelsen, och för den delen verkligen också i andra sociala rörelser – som exempelvis piqueteros i Argentina eller MST i Brasilien – dragit slutsatsen att ett parti eller förtrupp inte är nödvändigt och att "rörelsen är allt". Ledarskap är inte nödvändigt. Rörelsen föder kontinuerligt fram nya ledare och

roterar ledarposterna eller så fungerar den utifrån en grundval av spontan enighet. "Vi är alla Marcos!" deklarerade zapatisterna och deras anhängare när den mexikanska regeringen påstod att den kommit på vem som egentligen dolde sig bakom zapatisternas halvhemliga och mediamedvetna språkrör. Men efter ett decennium har zapatisterna inte bara misslyckats med att underminera den mexikanska staten eller bryta ner dess makt underifrån, utan de har också endast uppnått mycket blygsamma framgångar i frågan om självstyre eller utvidgade rättigheter för den ursprungsbefolkning i Chiapas som förblir deras huvudsakliga sociala bas. Den argentinska barriosrörelsen har varit väldigt imponerande i sin förmåga till spontana mobiliseringar och har bidragit till fem presidenters fall. Men när ett politiskt alternativ till slut uppstod i detta kroniskt splittrade land kom det från ett totalt oväntat håll; en etablerad politiker, Nestor Kirchner, vilken som president överraskade nästan alla med att slå in på en oberoende kurs i utrikes- och finanspolitiken. Han visade sig också vara villig att till viss del tillmötesgå kraven från barriosrörelsen, vilket nu renderar honom ett kritiskt stöd medan misstänksamheten mot hans egentliga avsikter består.

Den klassiska modellen med ett förtruppssparti och den marxist-leninistiska varianten av socialism må ha frambringat otillfredsställande resultat och socialdemokratin må ha blivit fullständigt uppsugen av kapitalismen, men att för den skull proklamera icke-politiken – eller Holloways "icke-makt" – som förhärskande är att i praktiken lämna företagets makt och den kapitalistiska staten i orubbat bo. Mängder av enskilda strider och massrörelser kommer och

går och kan i bästa fall nå framgångar i specifika sakfrågor, men makten över staten – i de nästan 200 nationalstaterna i vår värld – och det globala ekonomiska systemet kommer att förbli vid status quo. Det är inget alternativ i sökandet efter ett alternativ.

DEMOKRATIKONSENSUS

En annan effekt av Sovjetblockets fall är den universella uppslutningen bakom begreppet "demokrati". Kommunisterna/marxisterna drar – med sällsynta undantag – slutsatsen att vägen till makten härnäst måste bli demokratisk. Man har insett att den marxistiska kritiken mot den borgerliga demokratin alltför lätt gled över till att bli en ursäkt för att i socialismens namn försvara den byråkratiska despotismen.

Men skulle det betyda att kritiken mot den borgerliga demokratin saknar relevans? Att tankegångarna om en revolution nu förvisas till historiens skräpkammare?

Vi är alla demokrater nu – försvarare av den västerländska demokratimodellen. Revolution, eller alla former av politisk förändring som inbegriper våldsanvändning eller direkt aktion, ses som fullständigt otidsenligt.

Latinamerika – med sin rika revolutionära tradition av väpnad kamp – där debatten under 1960- och 1970-talet rasade häftigt om den väpnade eller fredliga vägen – faller också tydligt in i detta mönster. Efter att upproren i Centralamerika misslyckats, Sendero Luminoso lidit nederlag i Peru och övergången till demokrati i den södra konen kommit till stånd på fredlig väg är det bara befrielserörelserna i Colombia (FARC, ELN, med flera) som fortfarande håller stånd – och de är nu onämnbara i officiella sam-

manhang eller också definieras de i namn av ”narkotikagerillor”, en skicklig förvrängning som möjliggör för USA att framställa sin interventionism som ett ”krig mot droger”.

Det universella antagandet att demokrati är det enda giltiga styrelsesättet, vilket även accepterats av de före detta kommunistiska partier – lämnar frågan om demokratins faktiska innehåll obesvarad; om huruvida den västerländska liberalismen är den enda möjliga formen av demokrati och om revolutionära förändringar är möjliga att genomföra med demokratiska metoder? Det är avgörande frågor som måste stå i fokus vid sökandet efter ett politiskt alternativ.

REFORM KONTRA REVOLUTION

Vi har alltså nu kommit fram till den delikata frågan om reform och revolution. Revolutionärer har historiskt sett föraktfullt betraktat reformer som ett sätt för systemet att suga upp och neutralisera folklig kamp. Socialdemokrater är per definition reformistiska. Men det våldsamma maktövertagandet är ingen garant för revolutionär förändring. I de flesta av dagens länder får dessutom den moderna statens teknologiska kapacitet till effekt att besegrandet av den reguljära militären blir en extremt kostsam affär, om inte ett ogörligt företag.

I länder med en levande revolutionär tradition ses dock inte reformer nödvändigtvis som oförenliga med revolution – och revolutionen är inte med nödvändighet enbart synonym med väpnad kamp. På Kuba och i Nicaragua – länder med svaga statliga strukturer och korrumperade personliga diktaturer – var direkta militära segrar möjliga. I de flesta länder, även i de två just nämnda, har dock revolutionen inbegripit alla former av kamp, i en kombination där tyngdpunkten ofta ligger på metoder som varken helt och hållet är våldsamma eller fredliga: militanta demonstrationer, sabotage, politiska strejker, och ockupationer av jordegendomar, offentliga myndigheter och fabriker.

Vågor av reformer eller folkligt tryck kan kanske framkalla en social situation med revolutionära förtecken, snarare än en öppen konfrontation med militären kan det kanske framkalla splittringar inom de väpnade leden och delar av militären kan komma att identifiera sig med reform-revolutionsprocessen.

När en individ i Latinamerika beskrivs som revolutionär betyder inte det att han/hon är absolut inställd på att ta till vapen. Det betyder att vara moralisk förbunden med kampen för en bättre värld, att vara beredd på alla nödvändiga uppoffringar. Det utesluter inte förhandlingar och kompromisser, men det utesluter accepterandet av kompromisser som permanent lösning. Reformerna är tillfullo acceptabla, faktiskt grundläggande. Reformism däremot begränsar kampen till reformer inom det existerande systemet.

Utifrån denna grund får debatten om reform och revolution en ny innebörd. Demokratiska kampanjer i enskilda sakfrågor har ett värde i sig och om de bör benämnas som reformistiska eller revolutionära beror på det bredare strategiska perspektivet. Om en demokratisk föränd-

ringsprocess hotar att underminera det etablerade systemet kommer det slutligen att leda till spänningar som åtminstone innefattar ett visst mått av våldsam konfrontation. Den exakta formen för denna konfrontation, vilken inte heller nödvändigtvis kan styras av rörelsen eller dess ledarskap, går dock inte att förutsäga. I det sammanhanget förtjänar säkert Gramscis tänkande och hans begrepp ”hegemoni” och ”historiskt block” mer uppmärksamhet.

DEMOKRATINS INNEHÅLL

Men frågan om demokrati sträcker sig vidare än så. Det handlar också om att tackla frågan om direkt- och deltagande demokrati i motsatsställning till den liberala parlamentarismen. På 1800-talet sågs inte demokrati som liktydigt med liberalism. Det var underförstått att liberalismen var ett elitistiskt system vilande på ett konstitutionellt styre och maktindelning, vilket garanterade individens rättigheter men inte den folkliga bestämmanderätten. Ett av de mest talande uttrycken för vänsterns tillbakagång de senaste trettio åren är hur demokrati blivit synonymt med den liberala parlamentarismen. Varje tanke om direkt deltagande demokrati avvisas rutinmässigt med hänvisning till de forna regimerna i Östeuropa som för obestämd framtid besudlat termen ”folkdemokrati”. Men om inte demokratin omfattar det direkta deltagandet av arbetare, fattiga och marginaliserade i det kapitalistiska samhället är allt tal om ett genuint politiskt alternativ bara tomma ord.

På 1960-talet skrev C. B. Macpherson sin klassiska *Political Theory of Possessive Individualism* (Macpherson 1962), där han framvisar hur liberalismen från sitt framväxande under 1600-talet baserades på ett marknadssamhälle med individuella entreprenörer. Macpherson hävdade att detta inte längre var förenligt med en politisk teori om demokrati. Men under de senaste tjugo åren, i all litteratur om ”övergång till demokrati” och ”konsolidering” som varit på modet, är det som om Macpherson (för att inte tala om Marx) aldrig existerat. Under de senaste decennierna har den parlamentariska liberalismen assimilerat vänstern i den borgerliga demokratins fålla, trots att den egentliga uppgiften för vänstern är att återerövra demokratibegreppet från liberalismen.

Utifrån denna diskussion följer det att Sovjet och Östeuropas fall inte kan tas som en intäkt för att alla socialistiska eller revolutionära erfarenheter per automatik är misslyckade eller irrelevanta.

Få borde idag vara villiga att försvara Nordkoreas stalinistiska rigiditet. I frågan om Kina och Vietnam, och dessa länders tydliga drag av gangsterkapitalism, kan det ställas i tvivelsmål om de fortfarande kan kallas för socialistiska.

Men Kuba ses fortfarande – utifrån sina sociala landvinningar och tappra motstånd gentemot USA:s fientlighet – mycket som en förebild. Dess tidigare kopplingar till Sovjet kan inte heller tas som en intäkt för att dess politiska och sociala modell är av samma slag eller att det kommer att gå samma öde till mötes. Om Kuba överlevt är det just för att väsentliga aspekter av

kära läsare

Grått och kopiöst med regn. Sånt är klimatet när vi gör detta tidskriftsnummer – såväl vädret som politiken. Från den gråblå regeringen regnar det arbetarfientliga och nyliberala förslag i strid ström;

A-kasseförsämring, utförsäljning av statliga företag och vidöppning för affärsintressen inom sjukvården är några exempel i raden

Motståndet då? Även där är det grått. Protester mot A-kasseförsämringen har ju varit många, men långt ifrån så starka som det skulle krävas. LO-ledningens senkomna demonstrationer samlade inte alls de stora folkmassor som situationen och ilskan i folkdjupet motsvarar. Här i rikets andra stad kom endast 1500 personer när LO kallade. Och förslagen om politisk strejk skyr LO-ledningen som pesten. De vill inte ha några aktiva medlemsmassor i verklig rörelse. Det riskerar att dra igång stämningar och strömningar som hotar dess kontroll över medlemmarna och dess lugn och ro politik hand i hand med socialdemokratiska partiet. Än återstår verklig kamp och inte bara stora ord – den lär behöva komma underifrån

För att värma sig i denna gråa senhöst kan man tänka sig tillbaka till andra tider av verklig kamp. Här i Göteborg har 30-årsjubiléet av Kungstorgsockupationen (som vi ägnar en artikel i nästa nummer) just firats. Hundratals aktivister ockuperade då, på initiativ av Göteborgs Miljögrupp, ett centralt torg för att stoppa planerna på ett parkeringsgarage, som skulle dra in kraftigt ökad miljöförstörande bilism till innerstan, på önskemål av köpmännen i city. Under tolv dygns ockupation, i en blandning av bred och demokratiskt organiserad politisk aktion och fredlig folkfestgemenskap, trotsade ockupanterna både kyla och en polisattack. Det folkliga stödet var mycket stort, över 100 000 göteborgare skrev på namnlistor. Till slut tvingades borgerliga politiker ge sig, och socialdemokraterna nödgades att leva upp till det stopplöfte de tidigare hade haft men lämnat. Ockupationen och opinionen segrade. Garaget stoppades och segerfesten värmdes.

Så december är inte alltid lika grå och snart kommer väl ändå ett vädterskifte även denna vinter. Måhända får vi se verklig kamp framöver när vintersnön gör dagen ljusare. Det stundar ju bland annat en avtalsrörelse där förhoppningvis strejkvapnet dammas av.

/Redaktionen

dess modell är annorlunda och att revolutionen hade ett annat ursprung och utvecklingsförlopp. Enligt min mening har den kubanska revolutionen ännu inte fått vederbörlig uppskattning och dess politiska betydelse för vänstern idag är betydligt större än vad det vanligtvis antas.

Förutom på Kuba har det även i Latinamerika i vår tid ägt rum revolutioner i Nicaragua, som tragiskt krossades av USA:s sabotage, och idag även i Venezuela. Tillsammans med det europeiska exemplet – Portugal och Röda Nejlornas revolution 1974-75 – är det de mest inspirerande exemplen av folklig revolutionär politik det senaste halvsekle. Dessa fyra exempel är denna boks empiriska bas.

Ingen av dessa revolutioner leddes av ett kommunistiskt eller socialistiskt parti; två av dem leddes av väpnade befrielse rörelser och två av dem av rebeller inom det militära etablissemanget. Alla hämtade de entusiasm ur eklektiska tankegods, alla har lagt stor vikt vid direkt demokrati och folkmakt och i alla har ett litet antal karismatiska ledare spelat en avgörande roll. Det faktum att stora delar av vänstern avvisar Kuba och Venezuela, viftar bort Nicaragua som ett nederlag utan att beakta dess betydelse och inte ser Portugal som någonting annat än ett exempel på den liberala kapitalistiska modellens framgång bekräftar bara vår tids brist på socialistiskt och progressivt tänkande. Här kommer det hävdas att Nicaragua och Portugal – i sina respektive revolutionära faser – framvisar exempel på folklig och demokratisk politik som fortfarande är relevanta samt att Kuba – och speciellt Venezuela – står för de reella revolutionära alternativen i vår tid.

Ett annat fall från Latinamerika som kortfattat kommer att beröras är Folkfronten i Chile under Salvador Allendes ledning. Ur många avseenden är det ett kontraexempel, i så motto att det var en koalition med vänsterns traditionella partier med en konventionell marxistisk ideologi och en ledare som i hög grad saknade karisma.

VARFÖR LATINAMERIKA?

Det är ingen slump att alla utom ett av dessa exempel härstammar från Latinamerika, en region som historiskt sett stått för ett kreativt nydanande, med en längre erfarenhet av kolonial överhöghet än någon annan. "USA-imperialismens bakgård" är också i betydligt högre grad än Nordamerika en kulturell "smältdegel" och har en lång och intensiv historia av folklig revolutionär kamp, som är mindre förgiftad av politiska och ideologiska perversiteter än någon annan kontinent.

Europas revolutionära historia, och då speciellt historien i länder som Frankrike och Ryssland, tappar i värde som inspirationskälla

på grund av den efterföljande förödande inre rivaliteten och imperialistiska expansionismen samt i senare tid på grund av det kalla krigets tvångströja.

I största delen av Asien har traditionella kulturer och sociala strukturer i allt för hög grad bestått för att möjliggöra uppkomsten av revolutionära rörelser som överskrider befrielsekampens antikoloniala och nationalistiska fas. De viktiga östasiatiska undantagen är också djupt problematiska.

Indien behärskas av den högerorienterade hindunationalismen, medan andra länder i Syd- och Västasien förefaller att slitas sönder i kraftfältet

rörelser som Pachakutic i Ecuador, Evo Morales och MAS i Bolivia, FARC och ELN såväl som fredligt folkligt motstånd i Colombia, FMLN i El Salvador och i Mexiko zapatisterna och lika så Andrés Lopez Obrador med sin löftesrika presidentvalskampanj. Trots sandinisternas nederlag i Nicaragua och neutraliseringen av upproren i Centralamerika, trots zapatisterna misslyckande med att uppnå en fundamental förändring i Mexiko, fortsätter folkliga och progressiva rörelser i Latinamerika att visa upp en vitalitet och kreativitet som är unikt i dagens cyniska, unipolära och terroristfixerade värld.

Framstegen i Latinamerika har dock inte ägt rum utan svårigheter. I sitt fjärde försök lyckades Lula vinna det brasilianska presidentvalet, men han saknar en klar majoritet i kongressen och nödgas söka stöd hos en brokig mångfald av politiska krafter. Dessutom har hans regering försvagats av korruptionsskandaler. Chávez överlevde militärkuppen i april 2002 och strejk/lockouten årsskiftet 2002-2003, men har att tackla fortsatta försök till obstruktion från en oförsonlig, och ibland våldsam opposition, samt USA:s fientlighet.

Lucio Gutiérrez, en tidigare rebellisk överste, som efter att blivit vald till Ecuadors president av vissa kom att jämföras med Chávez, blev en besvikelse. Gutiérrez politik förkastades av Pachakutic, ursprungsbe-folkningens starka folkliga rörelse, och han tvingades avgå.

Det som utmärker Latinamerika i dagens värld är dock att frågan om politisk makt för den progressiva rörelsen är aktuell – och faktiskt har realiserats i några länder – något som annorstädes bara är en avlägsen dröm.

Avgörande problem kvarstår dock för vänstern i Venezuela, Brasilien, Uruguay och Argentina – hur ska den revolutionära makten i Venezuela konsolideras, hur stort är det reformpolitiska utrymmet i Brasilien och Uruguay och kommer verkligen Kirchner att alliera sig med den folkliga rörelsen i Argentina. Men det speciella och löftesrika är att för första gången sedan sandinisternas

nederlag i Nicaragua 1990 är frågor av detta slag på den politiska dagordningen.

Den kubanska revolutionen är den tydliga referenspunkten för dagens revolutionära rörelse i Latinamerika, trots att förvånansvärt lite uppmärksamhet till dags dato ägnats åt dess speciella och nyskapande drag. Mycket har skrivits om den väpnade kampen och händelseutvecklingen i samband med den revolutionära omvandlingen. Kuba har i hög grad diskuterats utifrån den väpnade kampens strategi i allmänhet och den specifika gerillakrigsteori (focismen) som här först praktiserades, men också utifrån Che Guevaras tankar om socialismen och "den nya männi-

Portugal 1974-75

mellan islamisk fundamentalism och västerländsk nyliberalism.

I Sydafrika har den en gång i tiden antiimperialistiska inspirationskällan ANC anammat det fria marknadstänkandet medan övriga kontinenten sitter fast i nykolonial fattigdom, inre stridigheter och korruption – de progressiva rörelserna förblir svaga.

Endast i Latinamerika verkar de revolutionära impulserna fortplanta sig. Förutom Kuba och Venezuela har vi också progressiva regeringar som Lulas i Brasilien, Kirchner i Argentina, Breda Fronten i Uruguay och mäktiga folkliga

skan”. Men den faktiska politiska processen som ledde fram till den revolutionära segern och senare den socialistiska övergången har inte i tillräcklig grad studerats.

I den enorma mängd litteratur som ägnats Kuba erkänns det i allmänhet att det gamla kommunistpartiet (PSP) var oförmöget till att leda revolutionen, såväl på grund av att man motsatte sig den väpnade kampen som dess tidigare kompromisser med diktatorn Batista. Det erkänns också i allmänhet att den revolutionära segern var ett verk av Fidel Castro och 26-julirörelsen – en bred, folklig nationalistisk och social-reformistisk rörelse utan någon strikt definierad ideologi som inte började tala om socialism och kommunism förrän över två år efter segern och maktövertagandet 1:e januari 1959. Men hur detta berikat den revolutionära teorin har aldrig blivit ordentligt utforskat, utan mest har det handlat om vaga referenser till Castros genialitet (från anhängarna) eller hans falskhet (från vedersakarna), i kombination med korrekta men otillräckliga iakttagelser av hur USA:s fientlighet radikaliserade processen. Självklart förtjänar detta faktum att en bred nationalistisk rörelse med ett karismatiskt ledarskap var förmöget att leda en av historiens mest folkliga och radikala revolutionära processer noggranna analyser. Det reser grundläggande frågor om synen på den revolutionära förtruppen, politiska partiers roll och relationen mellan ledarskap och massrörelse. Kanske dagens misstro mot partier och klart utmejslade ideologier inte vare sig är speciellt ny eller originell? Kanske var samma frågeställningar aktuella på Kuba för över fyrtio år sedan – bara för att sedan dunsta bort i det kalla krigets hårda realitet.

KONTRAEXEMPLET CHILE

En annan händelse som på ett avgörande sätt påverkade den latinamerikanska vänstern var att Unidad Popular 1973 fördrevs från makten i Chile, på den tiden allmänt betraktat som ett exempel på den parlamentariska vägens otillräcklighet – men exemplet Chile erbjuder också andra lika viktiga lärdomar. Idag är det vanligt att jämföra Venezuela under Chávez med Chile under Allende, men det finns viktiga skillnader. Förvisso bekräftade Pinochets förräderi och militärkuppens brutalitet imperialismens och de lokala eliterna oförsonliga fientlighet gentemot varje form av folklig förändring samt det illusoriska i att lita på att militären skulle underordna sig grundlagen. De chilenska affärsmännens ekonomiska sabotage och åkeristrejken liknar oppositionens strejk i Venezuela. De överväldigande bevisen på USA:s medverkan i den kortlivade kuppen mot Chávez 2002 verkar vara en spegelbild av USA:s inblandning i den chilenska kuppen. Båda fallen tycks visa hur en strategi som ensidigt förlitar sig på val och grundlag kan undergrävas av att dominerande intressen inte accepterar en demokrati som de inte själva kontrollerar. Men den chilenska erfarenheten understryker också de ödesdigra konsekvenserna av splittring i de egna leden (rivaliteten mellan socialister, kommunister, MAPU och andra partier) och faran i att genomföra en reell förändring utan en klar folklig majoritet

bakom sig. Vi får aldrig glömma att Allende valdes till president med endast 36 procent av de erlagda rösterna, och även om hans stöd senare förstärktes i parlaments- och kommunval uppnådde han aldrig någon solid absolut majoritet. Oppositionens kontroll av parlamentet gjorde det också omöjligt för honom att genomdriva sina planerade konstitutionella förändringar. Som en kontrast till detta har Chávez vunnit en tydlig majoritet i inte mindre än tio val och folkomröstningar. Han hade möjlighet att inleda sitt presidentskap med knä sättandet av en ny konstitution som röjde väg för genomgripande institutionella förändringar. Därtill har Chávez egna militära ursprung och det faktum att militären i Venezuela i mindre grad rekryteras från välbärgade sociala skikt hitintills varit en garanti för att majoriteten inom de väpnade styrkorna ställt sig bakom den bolivarianska processen.

Om exemplet Chile åskådliggjorde vanskligheten i att enbart lita till den parlamentariska vägen betyder inte detta med nödvändighet att det väpnade upproret är den enda lösningen. Frågan är mycket mer komplex och kan inte, som ofta var fallet på 1960- och 70-talet, reduceras till ett principiellt ställningstagande för eller mot väpnad kamp.

VÄPNAD KAMP

Här bör det påpekas att Latinamerika har en unik tradition av folklig väpnad kamp – med sina rötter i självständighetskrigen i början av 1800-talet – långt före den kubanska revolutionen. Det är en tradition som vilar på en tanke om folkets rätt att göra uppror för att uppnå frihet som inte har något att göra med militarism eller, som i USA, med ”den enskilde samhällsmedborgarens rätt att bära vapen”. Denna tradition utesluter inte heller på något sätt användandet av andra kampformer. Det förkroppsligar en misstro mot institutionaliserad politik och ett radikalt avvisande mot alla former av paternalism: rättigheter vinnas genom kamp – väpnad eller fredlig – och garanteras inte av välmående myndigheter. Det är intimt förknippat med tanken om folkets bestämmanderätt, där bestämmanderätten har sitt ursprung i folket som helhet och är överhuvudtaget inte kopplad till ärftlighet, ägande eller privilegier. Folket konstituerar sig självt som politisk aktör genom kollektiv mobilisering, och inte endast genom passivt mottagande av mediebudskap eller genom att rösta i val. Rösträtten ses otvivelaktigt som väsentlig, men otillräcklig om den inte kombineras med massorganisering och mobilisering. Idealet är om detta sker på fredlig basis men det innefattar också en helt legitim rätt att ta till vapen mot repression och despotism. Följaktligen har revolutionsbegreppet en positiv laddning, till skillnad mot i Europa och Nordamerika där det har kommit att förknippas med irrationellt våld och dogmatisk sektarism. Av samma skäl är ”demokrati” i Latinamerika förknippat med kollektiva rättigheter och folklig makt, och inte enbart representativa institutioner och liberal mångfald. Denna tankegång är också oupplösligt förbunden med kampen mot etniskt och socialt förtryck.

Den kubanska revolutionen var ett bejakande och en fortsättning på traditionen med väpnad

kamp och, även om den som förebild under en period på 1960- och 70-talet förvandlades till en fetisch i form av isolerade små gerillaenheter (focos), bidrog den också till framväxten av mer substantiella befrielseörelser som i flera länder var naturligt länkade till massrörelser: Nicaragua, El Salvador, Guatemala och Colombia. Befrielsekampen i Centralamerika under 1970- och 80-talet innebar en internationalisering av den folkliga revolutionära rörelsen och av den anledningen sågs den av USA som ett oacceptabelt hot. Segern i Nicaragua 1979 återuppväckte det hopp om kontinental frigörelse som den kubanska revolutionen grundlade. Liksom på Kuba handlade det om ett nationellt uppror i ett litet och extremt beroende land mot en brutal diktatur, en klientregim i en region med fruktansvärda erfarenheter av amerikanska interventioner. Sandinisterna (FSLN) var en bred rörelse för nationell frigörelse – med tre erkända tendenser och med ideologiska influenser som sträckte sig från marxism-leninism till socialdemokrati och befrielseideologi. Sandinisterna hämtade inspiration från den egna nationella historien (främst upproret under slutet av 1920-talet och början av 1930-talet, som leddes av den man som givet sandinisterna dess namn, Carlos Caesar Sandino, översättarens anmärkning) och den latinamerikanska revolutionära och antiimperialistiska traditionen. De uttryckte beundran och tacksamhet mot Kuba men kom inte att omfatta den kubanska modellen (och än mindre den sovjetiska), utan bibehöll en blandekonomi och ett pluralistiskt politiskt system kombinerat med element av direktdemokrati. Jordreformen alfabetiseringskampanjen och gräsrotsorganiseringen i form av kvarterskommittéer var emellertid tydligt inspirerade av den kubanska erfarenheten.

BAKSLAGEN

Sandinisternas valnederlag 1990 orsakades otvivelaktigt framför allt av den hänsynslösa fientligheten från USA och de förödande effekterna av kriget mot Contras. Det fanns dock även andra bidragande faktorer. Bland annat övergavs efter 1986 det folkliga deltagandet och välfärdspolitiken till förmån för traditionell liberal demokrati och Internationella valutafondens ekonomiska åtstramningspaket.

Det slutliga nederlaget eller neutraliseringen av befrielsekampen i El Salvador och Guatemala var en mindre utdragen process och bottenade främst i det förkrossande amerikanska trycket. Dessa bakslag sammanföll med Sovjetblockets fall och ledde till en djup demoralisering och förvirring bland den latinamerikanska vänstern. De bidrog också till den världsomspännande krisen för progressiva idéer som vi först nu börjat återhämta oss från. Om en segerrik väpnad revolution på mindre än ett decennium kunde gå under och om två andra uppenbarligen starka befrielseörelser kunde neutraliseras. Fanns det då överhuvudtaget något hopp om radikala sociala förändringar av något slag? Att sandinisternas nederlag slutligen beseglades vid valurnorna ledde till att hoppet om framsteg via den parlamentariska vägen också undergrävdes. Var fria val och flerpartisystem oförenligt med revoluto-

när makt? Om sandinisterna återigen skulle vinna ett val, skulle de då – eller kunde de överhuvudtaget – slå in på samma väg som under den revolutionära förändringsprocessen 1979-84?

Det var ingen slump att alla planer om en liberal ”öppning” på Kuba definitivt skrinlades efter sandinisternas valnederlag. Budskapet till Fidel och kubanerna var att om de medgav en politisk liberalisering skulle Washington och maffian i Miami köpa eventuella val och omstörta landets politiska system.

I de mer ekonomiskt utvecklade länderna i den södra konen (Brasilien, Argentina, Uruguay och Chile) var 1980-talet en period med mer positiva förtecken. Tiden med militärdiktaturer kom att få ett slut och följdes av en gradvis övergång till demokrati. Med de utifrån pådyvlade nyliberala lösningarna i Centralamerika och liknande processer i Bolivia, Paraguay och inklusive utvecklingen i Mexiko (där PAN:s valseger år 2000 slutligen ändade PRI:s 71-åriga maktmonopol) samt att de andinska länderna Peru, Ecuador, Colombia och Venezuela förblev formellt demokratiska, var västlig media beredd att proklamera den liberala demokratins generella triumf i Latinamerika. Självklart kvarstod Kuba som ett retligt undantag, men det antogs att denna ”dinosaur” – betecknat som ett tropiskt Albanien – snart skulle falla in i det övergripande mönstret.

PORTO ALEGRE

Men den kritiska frågan för såväl de nyligen liberaliserade länderna som för de som under en längre tid haft ett liberalt styrelseskick handlade om innehållet i den ”demokrati” som nu blivit kontinentens övergripande norm. Med nyliberalismen som den allmänna ekonomiska modellen och med en vänster utan en klar politisk kurs verkade demokratin ha blivit reducerad till en formalitet, en formalitet med ringa betydelse för de breda folklagrens levnadsvillkor. Det enda undantaget i det här sammanhanget var Brasilien där Arbetarpartiet PT:s långa frammarsch kröntes med Lulas valseger 2002. Vad PT uppnått, och då allra tydligast i Porto Alegre, är av enorm betydelse för folkliga rörelser överallt. Praktiken med att de folkvalda systematiskt rapporterar till sina väljare, möjligheten att återkalla ett mandat och – än mer väsentligt – modellen med folkligt deltagande i budgetprocessen, konstituerar sammantaget en revolution i lokalt styrelseskick vars fulla konsekvenser ännu inte är överskådliga. Medan det inte råder någon tvekan om giltigheten i den marxistiska doktrinen att verklig arbetarmakt eller folkmakt bara är möjlig på nationell nivå, är vidden av förändring i vissa PT-styrda städer mycket imponerande, såväl i fråga om höjd levnadsstandard som i att göra det möjligt för människor att delta i den politiska beslutsprocessen.

Men det som Lula uppnått som president är än så länge mycket blygsamt, inget annat var heller att vänta med tanke på att PT saknar majoritet i kongressen och att inga avgörande förändringar ägt rum inom det juridiska systemet, i de väpnade styrkorna eller i andra institutioner. Den nuvarande processen i Brasilien

handlar om reformer, inte om revolution.

Utifrån ett historiskt perspektiv verkar det tydligt att Lula har att tackla liknande hinder för sin maktutövning som Allende hade att brottas med. Man kan dock hysa hopp om att slutackordet inte blir lika tragiskt; dels därför att Lulas reformambitioner förefaller vara mer modesta, och dels därför att varken omvärlden eller den brasilianska militären förespråkar en lösning som står i strid med konstitutionen. Men om den folkliga rörelsen radikaliseras bortom PT-regeringens kontroll kan en mer komplex situation uppstå. Såväl MST (de jordlösas organisation) som vissa delar av PT intar revolutionära positioner, som troligen mer står i samklang med den folkliga rörelsens målsättningar. Dessa målsättningar möts emellertid av ett våldsamt motstånd från den brasilianska oligarkins sida, vilket kan – i frånvaro av en sammanhängande och enad strategi från PT-regeringen och dess anhängare – leda fram till en mycket farlig situation med oförutsägbara konsekvenser. Mot bakgrund av det och den nuvarande korruptionskrisen är inte framtidsutsikterna för Brasilien uppmuntrande.

RÖD GRYNING

Om situationen i Brasilien endast verkar ge utrymme åt begränsade reformer, är det i Venezuela som den revolutionära omvandlingen inte bara är möjlig utan redan igång. Det är också förhållandena i Venezuela som tydligast reser de ovan formulerade frågeställningarna: relationen ledarskap-massa, partiet kontra rörelsen, demokratins faktiska innehåll och reform kontra revolution.

I Venezuela har det ägt rum verkliga (fastän fortfarande ofullbordade) förändringar i de samhälleliga maktstrukturerna – med en ny konstitution, en befolkning som är mobiliserad och organiserad i ett system av deltagande demokrati, en regering med en folklig förankring som driver den pågående omvandlingsprocessen framåt, de väpnade styrkornas stöd till den bolivarianska revolutionen och början på en omstrukturering av det ekonomiska livet med den effektiva åternationaliseringen av den livsavgörande oljesektorn. En jordreform håller på att genomföras, producent- och konsumentkooperativ understöds och en urban markreform som ger kåkstädernas invånare äganderätt till sina hem genomförs. De bolivarianska skolorna tillhandahåller undervisning för över en miljon barn som tidigare befann sig utanför systemet, landet har alfabetiserats och miljoner människor är organiserade i lokala kommittéer för tillgång till land, vatten och elektricitet, i ”Bolivarianska cirklar” och andra gräsrotsorganiseringar.

Denna process initierades varken av något socialist- eller kommunistparti, eller något parti överhuvudtaget, utan av en rörelse som hade ett militärt ursprung, den bolivarianska revolutionära rörelsen (MBR-200), ledd av överste Hugo Chavez. Namnet togs från 200-års jubileet 1983 av Simon Bolivars födelse. MBR-200 var en hemlig militär och civil rörelse för social och politisk förändring i Venezuela. I februari 1989, när folket i kåkstäderna reste sig mot ytterligare försämringar i och med det av regeringen antagna åtstramningspaketet från Internationella

valutafonden och blev våldsamt massakrerade av trupper utkommenderade av den socialdemokratiska presidenten Carlos Andrés Peres, var Chávez rörelse ännu inte redo till handling. Men tre år senare, 4 februari 1992, var det MBR-200 som tog initiativet till en militärt/civil resning mot Perez regering och, trots att man misslyckades, var denna aktion början till slutet för den venezuelanska skendemokratin. Turbulensen i februari 1989 och 1992 kom att sätta igång en dynamik med ett antal händelser – Chávez två år i fängelse, hans frigivning efter folkliga påtryckningar, hans avsked från det militära och inträde i det politiska livet med bildandet av en bred civil rörelse, Den femte republikens rörelse (MVR) – som ändades med att Chávez valdes till Venezuelas president i december 1998, vilket var startskottet för den omvälvningsprocess som varit igång sedan dess.

Jämförelsen av Chávez med Allende – utifrån att båda stod i ledningen för radikala förändringsprojekt efter att ha triumferat i val – haltar till viss del genom att den inte tar med i beräkningen att processens ursprung i Venezuela var upproren 1989 och 1992, revolter som led nederlag men som det gamla systemet aldrig riktigt hämtade sig ifrån.

Återigen, som i fallet Kuba, har vi att göra med en ytterst säregen situation: en genuint folklig revolution som inte leds av något socialistiskt parti, som inte har, eller som inte till alldeles nyligen verkade ha, något socialistiskt program eller ideologi, en revolution där en bred och tämligen brokig rörelse står i frontlinjen och som till råga på allt leds av en före detta militär.

MILITÄRENS ROLL

Det var inte överraskande att Chávez militära ursprung fick många progressiva betraktare i Latinamerika och annorstädes att höja på ögonbrynen och till och med i början uttrycka direkt fientlighet. På en kontinent med en lång tradition av reaktionär militarism, senast manifesterat av de brutala diktaturerna i den södra konen och i Centralamerika, verkar tanken att en revolution skulle ledas av en militär alltför absurd. Men det existerar även en annan militär tradition i Latinamerika, en tradition med nationalistiska, demokratiska och antiimperialistiska officerare som Omar Torrijos i Panama¹, Velasco Alvarado² i Peru eller Francisco Caamano Deno³ i Dominikanska republiken. Det är verkligen en tradition med djupa rötter som sträcker sig tillbaka till överste Marmaduke Groves⁴ socialistiska republik i Chile (1931) de brasilianska löjtnanterna under 1920-talet – och ända till det tidiga 1800-talets frihetslegender. Dessutom, i det specifika fallet Venezuela, är rekryteringen av officerare mycket mindre elitistisk än i Argentina och Chile. Chávez själv kommer från en etnisk blandad lägre medelklassfamilj och – synnerligen väsentligt – de flesta av officerarna i Chávez generation fick inte sin utbildning i den ökända ”School of the Americas” i USA utan på hemmaplan med kurser i politisk vetenskap ledda av akademiker utbildade i Frankrike.

Den gamla stereotypen måste nyanseras. Militärer är inte genetiskt reaktionära utan de är

formbara sociala varelser liksom alla oss andra.

För mig reser den venezuelanska processen i mindre grad frågeställningar om militären som sådan utan mer om karaktären och ledarskapet i den revolutionära rörelsen i allmänhet; samma slags frågor som den kubanska erfarenheten reser. Återigen har en framgångsrik folklig revolution – åtminstone till dags dato mer framgångsrik än något vi sett sedan Nicaragua – ägt rum på ett fullständigt oväntat sätt. Återigen var den organiserade vänstern totalt obetydlig i sammanhanget och gav den enbart sitt stöd (i bästa fall, för flera vänsterpartier har förenat sig med den reaktionära oppositionen) när segern redan var i hamn. Och återigen bärgades triumfen av en bred, demokratisk nationalistisk rörelse – ideologisk flexibel men enad i handling, med en karismatisk ledare begåvad med en anmärkningsvärd taleskonst och handlingskraft. Denna typ av rörelse och ledarskap reser oundvikligen frågan om populismen – ett begrepp som uppfattas likt en styggelse inom den organiserade vänstern. Men om populism inte ses som opportunist eller demagogi och inte heller som någon specifik ideologi eller program, utan snarare som ett praktiskt politiskt förhållningssätt, ett fenomen som uppstår i vissa speciella sammanhang och vilket kan ta helt olika politisk inriktning beroende av rörelsens konkreta klasskaraktär, då kanske det är legitimt att beskriva processen i Venezuela som populistisk – som en revolutionär form av populism.

DE RÖDA NEJLIKORNA

Det finns en annan viktig revolutionär process i modern tid där militären spelade en avgörande roll, inte i Latinamerika men i södra Europa, nämligen revolutionen i Portugal 1974-75. Trots att situationen var markant annorlunda – en europeisk kolonialmakt, fastän liten, perifer och relativt fattig – kan den portugisiska erfarenheten ha betydelse vid en analys av situationen i Venezuela. Här var det också unga officerare, många av dem med ett relativt enkelt ursprung, som revolterade mot en komprometterad civil regim (i detta fall en fascistiskt orienterad diktatur) och identifierade sig med folkliga förhoppningar – såväl de koloniserade folken i Afrikas förhoppningar om självständighet som det portugisiska folkets förhoppningar om demokrati och social rättvisa. Det poetiska ögonblicket 25 april 1974, när Lissabons invånare firade den frihetliga kuppen genom att placera röda nejlikor i soldaternas gevärsmynningar, slog snabbt över i en genuin revolutionär process. Frustrationen över nästan 50 år av förtryck fick fritt upplopp i form av massdemonstrationer, fabriksockupationer, utrensning av polisinformatorer, husockupationer av sluminvånare och hemlösa,

lantarbetares jordockupationer – alla möjliga slag av protester. Under nitton månader, fram till 25 november 1975, då en moderat men inte desto mindre kontrarevolutionär kupp återupprättade den borgerliga ordningen i Portugal, befann sig landet i kaos, i en kreativ jäsningsprocess vilken var den första egentliga revolutionära situationen i Europa sedan andra världskriget.

Under den "heta sommaren" 1975 slog Henry Kissinger ut med sina händer i avsky och deklarerade att "Portugal var Europas Kuba". Men det portugisiska etablissemangen lyckades – med hjälp av den europeiska socialdemokratin,

Röda nejlikor i gevärsmynningen.

den katolska kyrkan och CIA – att mota tillbaka den revolutionära anden in i flaskan.

Under hela processen utspelades de avgörande händelserna i den folkliga rörelsen och bland militären; De väpnade styrkornas rörelse (MFA), som den rebelliska militärrörelsen blev känd som. Under omvälvningsperioden kom sex svaga provisoriska regeringar att efterträda varandra, men den verkliga makten utövades på gatorna bland folket och av MFA. Många officerare radikaliserades snabbt och identifierade sig med den folkliga rörelsen. I början av 1975 talade MFA om "folkligt", socialism och "alliansen MFA-folket". Man föreslog ett revolutionärt system med kommittéer för arbetare, bönder och soldater – med en folkmakts nationalförsamling som det slutliga målet.

Betraktare talade om MFA:s populism, och det fanns fog för det: överste Vasco Goncalves,

premiärminister i fyra av sex provisoriska regeringar, personliga karismatiska ledarskap och retoriska kapacitet utmanades av major Otelo de Carvalho, operativ chef för kuppen 25 april. Men MFA var splittrat i en dominerande prokommunistisk fraktion runt Goncalves, en "moderat" gruppering vars styrka var i växande, och en radikal sektor personifierad av Carvalho och allierad med den revolutionära vänstern. Konservativa krafter som leddes av den katolska kyrkan dominerade i den norra delen av landet. Dessa allierade sig med den politiska högern, Socialistpartiet och de moderata krafterna inom

MFA för att konfrontera den provisoriska regeringen. Situationen var på väg att utvecklas mot ett inbördeskrig, vilket dock förhindrades av center-högerkuppen 25 november. Vänstern inom militären och Kommunistpartiet fattade beslut om att inte göra motstånd för att förhindra ett öppet krig och belönades i gengäld med garantier om politiska rättigheter i den just konsoliderade borgerliga staten. Vänsterofficerare rensades ut från militären och den folkliga rörelsen var föremål för en begränsad men effektiv repression. Portugal förvandlades till en konventionell liberal parlamentarisk demokrati och kom några år senare att bli medlem i EG.

Den portugisiska revolutionen hade ointetgjorts, men det folkliga minnet av hur det portugisiska folket – i allians med den radikala delen av militären – åtminstone för en kort period tog saken i egna händer och försökte göra verklighet av drömmen om folkligt och socialism lever kvar och saknar motstycke i det nutida Europa.

Dessa fyra revolutionära erfarenheter – Kuba, Nicaragua, Venezuela och Portugal – var alla frukten av breda, folkliga, demokratiska rörelser med djärva och karismatiska icke-partianknytna ledarskap, ideologiskt flexibla och inspirerade av såväl nationell folklig kultur och tradition som skilda erfarenheter och tänkande från andra delar av världen.

Dessa exempel väcker avgörande frågor om politiska partiers roll, marxismen och socialistiska ideologiers relevans överhuvudtaget, sambandet mellan revolution och demokrati samt uppbygget av det nya revolutionära samhället. Vilken påverkan har dessa exempel på den internationella vänsterns framtid? Vilken relevans har dessa exempel för vänstern i de utvecklade industrialiserade länderna? Är socialismen fortfarande det slutliga målet och, om så är fallet, vad har socialismen för innebörd i dagens globaliserade värld? Försöken att besvara dessa frågor kommer kanske föra med sig vissa överraskande, men ytterst tankeväckande, slutsatser. ■

Översättning: Anders Karlsson

Noter

1. President 1968-81, nationaliserade Panamakanalen.
2. President 1968-75, nationaliserade utländska företag.
3. Ledde 1965 en revolt mot de amerikanska invasionsstyrkorna.
4. Denna republik varade i tolv dagar.

När privata säkerhets- och militärbolag deltar jämsides med reguljära arméer i dagens krigföring så har de senaste årtiondenas allmänna privatiseringstrend överskridit sitt sista tabu.

PROFITREGEMENTEN

Uppgifter som förhör av fångar, underhåll av artilleri och insamling av underrättelseinformation är inte längre förbehållet statens våldsapparat.

Vad är drivkrafterna bakom denna utveckling? Vilka blir konsekvenserna?

Det är några av frågorna i denna artikel, som ställts samman av den brittiska organisationen War on Want, vilken ser som sin uppgift att bekämpa den globala fattigdomens orsaker.

I mars 2004 anfölls och dödades fyra amerikanska vakter i den irakiska staden Falluja. TV-bilder som spreds över världen visade hur deras brända förkolnade kroppar släpades genom gatorna och hur två av liken hängdes att dingla från en bro över floden Eufrat.

En månad senare var åtta kommandosoldater engagerade i en intensiv skottväxling med irakisk milis under en attack mot det amerikanska högkvarteret i Najaf.

I april 2005 dödades sex amerikanska soldater när deras helikopter sköts ner norr om Bagdad.

I november samma år dök en video upp på Internet som visade soldater urskilningslöst skjutande mot civila bilar medan deras eget fordon var på väg mot Bagdads flygplats.¹

Gemensamt för dessa händelser är att ingen av soldaterna var militär personal. Samtliga var legosoldater i tjänst hos privata företag, som av allt att döma arbetar bortom lagens räckvidd.

Säkerhets- och militärföretag utgör nu den näst största ockupationsstyrkan i Irak, efter den amerikanska militären. Fastän ingen vet hur många legosoldater som finns i landet så hamnar de flesta uppskattningar på minst 20 000. Men ett amerikanskt regeringsorgan² citerade i en rapport till kongressen i juni 2006 beräkningar från Private Security Company Association of Iraq (vars medlemmar inkluderar många av de företag som förekommer i den här artikeln), som gjorde gällande att det finns 181 olika säkerhets- och militärföretag med totalt fler än 48 000 anställda i landet.³

I maj 2006 hade minst 428 legosoldater dödats i Irak. Andra har varit inblandade i skandalen vid Abu Ghraibfängelset.

FRÅN SOLKIGT URSPRUNG...

Fenomenet legosoldater är lika gammalt som begreppet staten. Men dagens aktörer är inte individuella lycksökare utan stora firmor som utbjuder en mångfald av avancerade tjänster på en helt annan nivå än vad den traditionelle legoknekten kunde erbjuda. På nittonhundratalet var legosoldater med jämna mellanrum inblandade i konflikter, särskilt i Afrika där man stöttade illegitima regimer, bekämpade försök till lokalt självstyre och deltog i brott mot de mänskliga rättigheterna. Bland de mest beryktade fanns Mike Hoare, som försökte genomföra en statskupp i Kongo i början av sextiotalet och senare en kupp på Seychellerna.

Användandet av legosoldater ökade med kalla krigets slut och därmed ökade också legoknektarnas inblandning i brott mot de mänskliga rättigheterna.⁴ Men de senaste åren har inneburit en helt ny utveckling på marknaden för krigföring med privata bolag. Idag omfattar dessa säkerhets- och militärföretag hundratals bolag i mer än 50 länder – som arbetar åt regeringar, internationella institutioner och företag. De erbjuder ett bredare spektrum av tjänster än de traditionella legosoldaterna och har utvecklade PR-avdelningar. De deltar i direkta strider, ger understöd åt reguljära styrkor, åtar sig bevaknings- och andra säkerhetsuppdrag, samlar

Paul Bremer, tidigare prokonsul i Irak och John Negroponte, före detta USA:s ambassadör i Irak.

information, utbildar, ger teknisk assistans och deltar i återuppbyggnad efter krig och konflikter. De agerar i en rad olika legala former; som enskilda firmor, börsnoterade aktiebolag och som dotterbolag och underavdelningar i större koncerner.

Under de senaste tio åren har de privata militärbolagen flyttat sig från den internationella politikens periferi in till storbolagens styrelserum och de strävar efter att bli en erkänd part inom den militära sektorn.

...TILL MILJARDINDUSTRI

De privata militärföretagen kom i förgrunden under Jugoslaviens sönderfall då de västerländska regeringarna var ovilliga att intervensera direkt i konflikten men samtidigt hade bestämda intressen i dess utgång. I det forna Sovjet uppstod en mängd säkerhets- och militärföretag i samband med Tjetjenienkriget. Men det stora genombrottet kom med Irakkriget, som är den första konflikt där säkerhets- och militärföretag används i riktigt stor skala. Bara för de brittiska privata militärföretagen ökade Irakkriget den årliga vinsten från 320 miljoner pund 2003 till 1.8 miljarder

EN ARTIKEL FRÅN WAR ON WANT

Artikeln är en förkortning av skriften Corporate Mercenaries som i engelsk version finns att läsa i sin helhet på: www.waronwant.org Kampanjorganisationen War on Want ser som sin uppgift att skapa opinion för att förändra de strukturella orsakerna bakom den globala fattigdomen.

pund 2004, enligt David Claridge chef för det Londonbaserade företaget Janusian.⁵

En amerikansk regeringstjänsteman menar att man kan se det som att varje företag utgör en bataljon. Nu har de centraliserats till att bli den största säkerhetsorganisationen i världen.⁶

Man har uppskattat de sammanlagda inkomsterna för världens säkerhets- och militärföretag till närmare 100 miljarder dollar.⁷

Säkerhets- och militärföretag har historiskt många gånger deltagit i direkta strider.⁸ Ett exempel är hur det nu nedlagda företaget Executive Outcomes år 1995 satte in en styrka motsvarande en bataljon – understödd av helikoptrar och lätt artilleri – för att återta kontrollen över det diamantrika Konodistriket i Sierra Leone och för att besegra rebellerna i Förenade Revolutionära Fronten som närmade sig huvudstaden.⁹

Få bolag går öppet ut med att de erbjuder direkta stridssinsatser. Grundaren av Northbridge Services, Andrew Williams, skröt dock med att han kunde mobilisera en stridsberedd brigad med fullt logistiskt understöd varsomhelst i världen på tre veckor, medan Blackwaters direktör Gary Jackson öppet har målsättningen att bygga den största, mest professionella privatarmén i världen.¹⁰ MPRI (se faktaruta) påstår sig ha mer än 12 000 före detta soldater och andra yrkesutövare inom fältet redo att träda i aktion och fastän man uppger att man undviker att åta sig stridsuppdrag så påpekade en amerikansk regeringstjänsteman lakoniskt: – Den enda skill-

naden mellan Executive Outcomes och MPRI är att MPRI inte tryckt på avtryckaren – ännu.¹¹

I princip blir det alltid varhelst säkerhets- och militärföretagen opererar en diffus gräns mellan icke-stridsinsatser och rent militära tjänster. International Charter Inc och Pacific Architects and Engineers gav militärt flygstöd till den fredsbevarande styrka i Liberia som de Västafrikanska staternas ekonomiska union ledde.¹² Defence System Limited (DSL) bistod FN-insatsen i Bosnien med transporter, underhåll, kommunikation och ingenjörstjänster, vilket innebar att DSL-personal körde bestyckade trupptransportfordon och levererade förråd under artillerield.¹³

Från Irak finns mängder med exempel på att säkerhets- och militärföretag varit inblandade i direkta stridshandlingar. I en konfliktzon som Irak där kriget utkämpas inne i städerna med oklara gränser mellan stridande och icke-stridande är det omöjligt att skilja mellan offensiva och defensiva insatser. De privata företagens säkerhetspersonal är dagligen inblandade i skottväxling med upprorsmän.¹⁴ Bevakningsuppdrag leder med nödvändighet till militära uppgifter.

I Colombia är USA:s militära stödprogram, Plan Colombia, kraftigt beroende av privata militärföretag. När programmet övergick från att vara ett krig mot droger till en operation för att bekämpa gerillarörelserna så förändrades också i enlighet med de nya uppgifterna de privata militärföretagens roll i landet.

I STORBOLAGENS TJÄNST

Säkerhets- och militärföretag har i utvecklingsländerna i flera fall fått ersättning i form av profit och koncessioner för sina militära insatser till stöd för olika regeringar. Det gäller bland annat det tidigare nämnda Executive Outcomes, som hade nära band till Branch-Heritage Group. Efter att Executive Outcomes säkerställt kontrollen över de resursrikaste områdena i Angola för regeringens räkning fick ett dotterbolag till Branch-Heritage Group koncession på utvinningen av dessa resurser.¹⁵ I Sierra Leone fick ett annat dotterbolag till Branch-Heritage Group koncession på diamantfälten i Kono som en följd av Executive Outcomes insatser för att bibehålla regeringskontrollen över dem.¹⁶

Numerä hävdar säkerhets- och militärföretagens talesmän att dessa ”cowboyoperationer” är historia och att deras långsiktiga avkastning är

beroende av legitimitet i den allmänna opinionen ögon. Men beskydd av storskaliga och geografiskt utsträckta industrianläggningar utgör en huvuduppgift för de privata militärföretagen. Texaco, De Beers, Chevron-Schlumberger, British Gas, Amoco, Exxon, Mobil Ranger Oil, BP, American Airlines och Shell har alla anlitat DSL (som numera ingår i ArmorGroup).¹⁷ I Angola ingick den amerikanska oljejätten Chevron i ett konsortium som kontrakterade AirScan för att bistå den angolanska armén och säkra kontrollen över de viktiga oljefälten samt därigenom säkerställa Chevrons egna andel i utvinningen.¹⁸

I Nigeria drog det privata militärföretaget Northbridge år 2003 igång en militär operation för att befria dussintals brittiska och amerikanska oljearbetare, som tagits som gisslan av strejkande arbetare. Situationen löstes dock genom förhand-

lingar innan Northbridges styrka anlände.¹⁹

VAD GÖR DE?

När väpnade konflikter alltmer karaktäriseras av slagfält utan klara stridslinjer och av asymmetriska stridsmetoder blir distinktionen mellan stridande och icke-stridande alltmer diffus.

JK Wither, European Security and Private Military Companies.

Säkerhets- och militärföretag tillhandahåller ett brett spektrum av tjänster som tidigare framför allt var förbehållna de nationella krigsmakterna, såsom:

- Direkt strid
- Underrättelseverksamhet
- Utbildning
- Bevakningsuppdrag i konfliktområden
- Planering och rådgivning
- Underhåll och teknisk assistans
- Transporter
- Återuppbyggnad efter konflikter

I ett krigsområde som Irak bryts gränsen mellan stridande och icke-stridande ner. Det finns ofta ingen synlig skillnad mellan de reguljära soldater och de privat bevakningspersonal som skyddar konvojer och förråd. Att skydda oljebolag, hjälporganisationer eller medieföretag innebär i en sådan omgivning med nödvändighet att vara beväpnad och redo att skjuta, ofta under oklara omständigheter där stridande och civila är svåra att skilja åt. Konsekvensen är att även bolag – som till exempel Control Risks Group – vilka tidigare enträget försäkrade att de inte använder sig beväpnade vakter nu visat göra just det – en av många indikationer på hur Irakkriget fördjupat bolagens militära karaktär.²⁰

En del säkerhets- och militärföretag har öppet visat upp sina rent militära ambitioner. Blackwaters viceordförande Cofer Black förklarade i mars 2006 att bolaget var berett att bistå med privata arméstyrkor upp till en bataljons storlek för användning i lågintensiva konflikter. Han föreslog Sudan som ett land som skulle kunna dra fördel av sådana tjänster.²¹

Underrättelseverksamhet är ett annat område som tidigare helt och hållet var en ansvarighet för regeringsorgan, där säkerhets- och militärföretag spelar en allt större roll. Bolagen sysslar med allt, från förhör till strategisk faktainsam-

DE VIKTIGASTE AKTÖRERNA

De olika säkerhets- och militärföretagen varierar enormt i storlek och i den omfattning de opererar, men ett antal amerikanska och brittiska företag har särskilt väckt internationell uppmärksamhet.

Blackwater (USA) www.blackwaterusa.com

Blackwater grundades 1997 i North Carolina av mångmiljonären Erik Prince. Dess chef, Gary Jackson, har förklarat att han vill skapa den största, mest professionella privatarmén i världen. I Irak är Blackwaters personal kontrakterade som livvakter åt regeringspersonal, bevakning av installationer och för utbildning av den irakiska polisstyrkan. Blackwater bistod med livvakter och helikoptrar åt Paul Bremer chef för ockupationsmyndigheten CPA och åt dåvarande amerikanske ambassadören i Irak, John Negroponte – ett kontrakt värt 21 miljoner dollar. Sedan juni 2004 har Bushadministrationen betalat Blackwater

mer än 320 miljoner dollar för beskydd av diplomater och tjänstemän i utlandet. Bolaget har också kontrakt för att bekämpa opiumodling i Afghanistan och för att understödja en marin kommandostyrka i Azerbadjan.

DynCorp International LLC (USA) www.dyn-intl.com.

DynCorp ägs av investmentbolaget Veritas Capitol och har 25 000 anställda. Man fick ett kontrakt på 50 miljoner dollar föra att sända 1 000 före detta polisbefäl och säkerhetsvakter till Irak för att utbilda landets nya polisstyrka. Bolagets vinst 2005 var strax under två miljarder dollar och man levererar ett brett spektrum av militära tjänster vilka bland annat inkludera byggandet av förläggningar, gränsskydd och beskydd av Afghanistans president Hamid Karzai.

Military Professional Resources Inc. (USA)

www.mpri.com.

Bolaget grundades 1987 av före detta officerare. Man har 3 000 anställda och förhållandevis fler högre militära befäl än vad Pentagon har. Företaget ingår i koncernen L-3 Communications vars sammantagna affärer med amerikanska regeringen gav en vinst på två miljarder dollar under 2005. MPRI tränade Kosovos Befrielsearmé veckorna före att NATO påbörjade sina bombningar. Företagets samarbete med Colombias armé har kraftigt ifrågasatts. Bolaget opererar för närvarande i Afrika, före detta Sovjetunionen, Asien och Mellanöstern.

Vinnell Corporation (USA) www.vinnell.com

Vinnelli var direkt involverat i amerikansk underrättelseverksamhet i Sydostasien redan åren 1965-75. Under Vietnamkrigets mest intensiva skede hade man fler än 5 000 anställda i Vietnam och senare utbildade man styr-

ling, inom detta fält vilket har en nyckelroll i modern krigföring. Exempel på brott mot mänskliga rättigheter som en följd av företagets aktivitet inom detta område är mångfaldiga. Defense Systems Colombia, ett dotterföretag till DSL (som numera gått upp i ArmorGroup) uppmärksammades för att ha förmedlat information till den ökända Sextonde Brigaden i Colombias armé – information om grupper som motsatte sig British Petroleum's etablering i Casanare-regionen vilket resulterade i avrättningar och försvinnanden.²² Vad det gäller den här aspekten av bolagens verksamheter så anlitas de i lika stor utsträckning av regeringar som av internationella organisationer och multinationella bolag. Tjänstemän inom amerikanska armén har påtalat att användandet av privata bolag inom underrättelseverksamhet kan vara ett hot mot den nationella säkerheten och argumenterat för begränsningar av verksamheten. Trots det så fortgår underrättelsearbetet i privat regi.²³

De privat militärföretagen har också utvidgat och fördjupat sina aktiviteter inom utbildning och träning av militär, polis och specialförband över hela världen. Amerikanska militärföretag bedrev sådan utbildning i 42 länder under 1990-talet.²⁴ DynCorp har utbildat 32 000 irakiska rekryter i Jordanien och givit teknisk utbildning åt colombianska armén. MPRI och ArmorGroup bedriver utbildning inne i Irak. Ett israeliskt företag, Levdan, tränade Kongo-Brazzavilles armé och Vinneli har utbildat Saudiarabiens hovgarde.²⁵

USA:s och Storbritanniens biståndsorganisationer – USAID och DFID – förlitar sig i allt högre grad på utbildningsinsatser från säkerhets- och militärföretag för att genomföra program som syftar till få politisk kontroll över militär- och säkerhetsapparaterna i länder där statsmakten är svag. Målsättningarna må vara goda men kritiker ifrågasätter om användandet av säkerhets- och militärföretag är det lämpligaste sättet att sprida medvetenhet om demokrati, offentlig insyn och ansvarighet.

I september 1994 anlitate den kroatiska regeringen MPRI för att utbilda och utrusta dess väpnade styrkor. Den kroatiska armén bröt den av FN implementerade vapenvilan och begick omfattande brott mot de mänskliga rättigheterna. En analytiker från FN menade att MPRI:s insatser varit avgörande för att göra de kroatiska

styrkorna till en professionell armé.²⁶ Under offensiven i Krajina begick kroatiska styrkor systematiskt brott mot de mänskliga rättigheterna riktade mot serberna i området. Kroatiska soldater anslöt sig senare till rebellstyrkorna i Kosovo, däribland arméns befälhavare general Ceku.²⁷ Det förekommer också ett flertal rapporter om hur internationella brottssyndikat har anlitat säkerhets- och militärföretag för underrättelseverksamhet, vapenutbildning, med mera.²⁸

Det kan vara relativt lätt att vinna politisk enighet om det icke är önskvärt med att säkerhets- och militärföretag har en roll som stridande förband. Problemet är som tidigare påpekats, att det inte är enkelt att definiera stridande. Ny teknologi vinner insteg, som gör att själva hantlandet av ett vapen på slagfältet bara är en liten aspekt av vad krig innebär. Insikten om den här komplexiteten är nödvändig för utformandet av åtgärder för att reglera de privata militärföretagens verksamhet.

Säkerhets- och militärföretag har blivit en central komponent i USA: s och Storbritanniens militära aktiviteter. De är nu mångmiljardföretag och marknaden fortsätter växa. Vi ska nu titta närmare på drivkrafterna bakom denna tillväxt, i synnerhet på regeringarnas strävan att bibehålla sin globala militära räckvidd samtidigt som man slipper stå till svars inför en allmänhet som blir allt mer ovillig att acceptera krigskostnaderna i form av människoliv.

TROVÄRDIGT FÖRNEKANDE

Säkerhets- och militärföretag blir ett sätt för dem att distansera sig och skapa det vi brukade kalla "trovärdigt förnekande" ... Det är förödande för demokratin.

Daniel Nelson, tidigare professor i civil-militära relationer vid amerikanska försvarsdepartementets Marshall European Center for Security Studies

Under det kalla kriget förde USA och Sovjetunionen krig i tredje världen via ombud. Säkerhets- och militärföretag kan idag fylla liknande funktioner genom att agera ställföreträdare åt stater som vill gripa in militärt i konflikter i främmande länder, och samtidigt dölja regeringens ansvar för brott mot internationella avtal och normer. Säkerhets- och militärföretag ger regimer ökade möjligheter att engagera sig i politisk känsliga kon-

flikter utan att behöva besväras av följderna av att använda sig av det egna landets trupper. Användandet av säkerhets- och militärföretag gör det också möjligt för regeringar att dölja spåren av sina aktiviteter och undgå ansvar. Bevis som annars skulle vara tillgängliga för allmänheten genom offentlighetsprinciper och liknande är omöjliga att få fram från privata företag.²⁹ När kampanjorganisationen Corporate Watch tillfrågade en amerikansk regeringstjänsteman om varför USA tecknat ett kontrakt med DynCorp om att bistå Sudanesiska folkets befrielsearmé svarade han:

– Det är mycket enkelt. Amerikansk lagstiftning förbjuder ekonomiskt stöd till politiska partier eller en specifik politisk dagordning men genom att anlita privata företag kan vi gå runt dessa begränsningar. Se det som ett mellanting mellan en hemlig CIA-operation och ett biståndsprogram i USAID:s regi. Det är ett sätt att undgå granskning från kongressen.³⁰

Säkerhets- och militärföretag gör det också möjligt för regeringar att kringgå lagliga hinder. Det var till exempel fallet 1991 då ett FN-embargo förbjöd försäljning av vapen och militär utbildning till alla krigförande parter i Jugoslavienkonflikten. USA kringgick embargot genom att låta den kroatiska regeringen teckna ett kontrakt med MPRI vars rådgivning och utbildning, som tidigare nämnts, hade ett avgörande inflytande i ett kritiskt skede i kriget. USA slapp undan ansvar för de grova brott mot de mänskliga rättigheterna som följde.³¹

År 2001 initierade den amerikanska regeringen den kontroversiella Plan Colombia, ett militärt biståndsprogram omfattande 1.3 miljarder dollar i syfte att bekämpa den colombianska länsken i kokainhandeln, men med det dolda målet att slå ut den colombianska vänstergerillans arméer. Då den amerikanska kongressen begränsade antalet amerikanska rådgivare som tilläts verka i Colombia tvingades USA:s regering att hyra in ett flertal olika säkerhets- och militärföretag att arbeta tillsammans med de colombianska säkerhetsstyrkorna. Dessa bolag kunde anställa utländsk personal, utan hinder öka antalet personer som arbetade åt USA och hade den ytterligare fördelen att USA:s regering slapp ta ansvar för deras handlingar. Inbördeskriget, understött av privata militärföretag, har tvingats hundratusentals människor på flykt och årligen

kor i Saudiarabien för att skydda oljefälten. Tjänstemän på Pentagon har beskrivit Vinelli som "våra egna legoknektar i Vietnam". "Vi använde dem för att göra saker som vi antingen inte hade personal till eller för att det fanns lagliga problem med att använda vår egen personal." Företaget ingår numera i Northrop Grumman och har ett kontrakt värt 48 miljoner dollar för att utbilda kärnan i den nya irakiska armén.

Aegis Defence Services (UK) www.aegisworld.com
Aegis är den tydligaste framgångssagan bland de brittiska säkerhets- och militärföretagen. Bolagets omsättning steg från 554 000 pund 2003 till 62 miljoner pund 2005, av vilket tre fjärdedelar kom från bolagets verksamhet i Irak. Aegis samordnar nu alla operationer som bedrivs av säkerhets- och militärföretagen i Irak, inklusive drift av fångelser och oljekällor. Bolaget leds av Tim Spicer tidigare chef för det beryktade Sandline International.

ArmorGroup (UK) www.armorgroup.com
ArmorGroup är förmodligen det största brittiska privata militärföretaget och det enda som är börsnoterat. Dess omsättning ökade från 71 miljoner pund till 233 miljoner mellan 2001 och 2005. Företaget har kontrakt på bevakningsuppdrag i Kabul, Bagdad och Basra och på utbildning av den irakiska polisen.

Northbridge Services Group Ltd (UK) www.northbridgeservices.com
När USA tvekade inför att ingripa i inbördeskriget i Liberia år 2003 erbjöd sig Northbridge att på tre veckor skicka dit mellan 500 och 2 000 man för att få stopp på striderna. Till ett pris av fyra miljoner dollar erbjöd man sig dessutom att arrestera Liberias president Charles Taylor.

Control Risks Group (UK) www.crg.com
Control Risks arbetar framför allt med militära tjänster och säkerhetsuppdrag inom energisektorn men har också upp-

drag från bolag inom läkemedels- och telekombranschen. Man erbjuder riskbedömningar utbildning och bevakning. Bolaget har också arbetat för statliga biståndsorganisationer och FN-institutioner i Irak och Afghanistan.

Erinys International Ltd (UK/ Sydafrika) www.erinysinternational.com
Erinys bildades 2003 och erhöill omedelbart ett kontrakt värt 100 miljoner dollar från CPA i Irak. Uppdraget bestod i att försvara oljekällor och pipelines i landet. Bolaget leds av en före detta politisk rådgivare till den angolanske rebelledaren Jonas Savimbi. Enirys bevakar oljekällor i Nigeria och har därutöver kontrakt med storbolag som AMEC, BHP Billiton, Anvil Mining, Siemens och BBC.

dödas tusentals i det politiska våldet.

Medan MPRI biträdde Colombias armé och poliskår så hjälpte DynCorp till att utrota olagliga grödor, bistod med piloter, tekniker och transporter. Förintandet av kokaodlingar var ett av de mest kontroversiella inslagen i Plan Colombia, eftersom det i många fall var mycket tivelaktigt om man uppnådde målen medan man samtidigt ofta förstörde lagliga grödor och allvarligt skadade böndernas hälsa.

Den demokratiska insynen försvåras ytterligare av att säkerhets- och militärföretagen subkontrakterar andra bolag att utföra arbetet; som när DynCorp lade ut flygbesprutningen i Colombia på Eagle Aviation Services and Technology Inc (EAST). EAST var det bolag som Oliver North på åttiotalet använde för att illegalt förse Contras i Nicaragua med vapen – en affär som när den uppdagades blev känd som Iran-Contras-skandalen. Trots företaget förflutna sa en talesman för DynCorp till Washington Post år 2001: – Vi känner att EAST är ett respektabelt företag... Vi känner att de agerar ansvarsfullt.³²

VIETNAMSYNDROMET

Efter andra världskriget har den allmänna opinionen blivit alltmer ovillig att acceptera kostnaderna för internationella konflikter, i synnerhet i form av dödsfall. Denna folkliga motvilja mot konsekvenserna av militära operationer benämns ofta som Vietnamsyndromet eller dess senare variant Mogadishu-syndromet. Men västerländska regeringars benägenhet att använda militära interventioner för att främja sina nationella intressen runt om i världen har inte minskat.

För att komma runt denna motsättning använder man sig i ökande utsträckning av säkerhets- och militärföretag vid konflikter som är opinions- eller resursmässigt för kostsamma för de egna styrkorna och man skapar samtidigt diffusa gränser i frågan om ansvaret för operationerna. Aegis verkställande chef, Tim Spicer, erkänner utan omsvep att säkerhets- och militärföretag är lämpliga i detta avseende. ”Förluster som drabbar det egna landets styrkor påverkar opinionen i betydligt större utsträckning än förluster bland inhyrd personal.”³³

Medan antalet sårade och dödade bland USA:s och Storbritanniens reguljära styrkor i Irak är offentliga så är antalet offer bland legoknektarna svårare att få fram. Som tidigare nämnts har minst 428 anställda vid privata militära företag mist livet fram till maj 2006. I takt med att kravet på att ta hem de amerikanska och brittiska trupperna växer så kommer också frestelsen att ersätta dem med privatanställda att öka bland de styrande.

En liknade ovilja mot att bistå med trupper till FN-styrkor ledde till att Kofi Annan övervägde

att anlita säkerhets- och militärföretag för insatserna i flyktinglägren i Rwanda 1997. I Angola, Mocambique och Kongo har FN redan använt sig av säkerhets- och militärföretag – i de här fallen ArmorGroup – för att bistå de egna styrkorna. I utvecklingsländerna överlåter regeringarna i ökad utsträckning bevaknings- och säkerhetsuppgifter på privata företag.³⁴

MILITÄR ÖVERBELASTNING

De flesta nationsarméer, inklusive USA:s och Storbritanniens, är underbemannade och har fler uppdragsområden än de kan klara av. En rad nationella intressen i främmande länder fodrar insatser och beskydd som uniformerade soldater inte har möjlighet att ge.

Max Hastings, 'We must fight our instinctive distaste for mercenaries', The Guardian, 2 Augusti 2006

Regeringar har gradvis lagt över mer och mer sina ansvarsområden på den privata sektorn och militären har i anseelig grad redan fallit under marknadskrafternas myndighet. De privata militärbolagen hävdar att de kan fullgöra statens uppgifter mer effektivt, snabbare och billigare än de traditionella statliga

sitt eget lands krigsmakt medan andra, som ArmorGroup, har en påtagligt multinationell personalstyrka.

Säkerhets- och militärföretagen lockar också till sig yrkesverksamma soldater ur de reguljära styrkorna. Anställda vid säkerhets- och militärföretagen tjänar i typfallet mellan 500 och 1 500 dollar per dag, jämfört med en infanterisoldats lön som kan ligga runt 70 dollar per dag.³⁷ De höga löner som erbjuds i Irak har enligt uppgift lett till att ett rekordstort antal amerikanska och brittiska elitsoldater tagit ut förtida pension från de reguljära styrkorna. I augusti 2006 tvingades brittiska armén att höja lönen inom Special Air Service och andra specialstyrkor med 50 procent för att dämpa upp personalflykten till de privata militärföretagen.³⁸

IMMUNITET

Den ökade inblandningen av säkerhets- och militärföretag i konfliktområden skapar en rad nya problem – som sträcker sig från frågor om offentlig insyn och möjlighet till ansvarsutkrävande till det obehag som många känner inför bolag som tjänar pengar på krig. Till detta kommer att det är känt att säkerhets- och militärföretag varit inblandade ett flertal uppmärksammade brott mot mänskliga rättigheter.

Det är möjligt att anställda i säkerhets- och militärföretag rent formellt kan hållas ansvariga för sina handlingar utifrån internationella lagar och principer om mänskliga rättigheter. Men att verkligen få till stånd rättegångar i länder där lagstiftningen ofta är kraftlös och ineffektiv är en helt annan sak. I konfliktområden blir dessutom svårigheter med utredning och bevisföring som regel ytterligt stegrade. I sin årsrapport för 2006 drar Amnesty International slutsatsen att USA, genom att lägga ut militära uppgifter och underrättelseverksamhet på entreprenad, skapat närmast laglösa zoner som sanktioneras av den amerikanska närvaron.³⁹

I själva verket har all icke-irakisk militär personal i Irak och personal som jobbar åt säkerhets- och militärföretag åtnjutit immunitet så länge deras anställningstid räcker. Detta genom det dekret som Paul Bremer, chef för koalitionsens ockupationsmyndighet CPA, utfärdade dagen innan han i juni 2004 formellt överlämnade makten åt den irakiska regeringen. Trots att irakierna starkt ifrågasätter dekretet, efter att svåra övergrepp som utförts av utlänningar inte lett till några åtgärder, är det fortfarande dekretet som gäller. Av de tiotusentals anställda vid säkerhets- och militärföretag i Irak har inte en enda åtalats för något brott.

Att väcka åtal i bolagets hemland är också svårt. Tillämpandet av amerikansk lag i utlandet är i praktiken ytterst komplicerat.

Förutom hoten att inte få sina kontrakt förnyade finns det inga verkliga sanktionsmöjligheter mot de privata militärföretagens uppträdande. Kontrakten innehåller oftast en mångfald av ottydligt definierade uppgifter som ska utföras. Standardrutiner och kontrollmekanismer saknas

instituti-
nerna. Som så ofta
vid privatiseringsprojekt så är
kostnadseffektiviteten obevisad. Men i
den situation av ekonomiska begränsningar på
militärbudgetar och neddragningar av de väpnade styrkorna som följt på kalla krigets slut, så blir privatisering ett sätt för stater att bibehålla en militär räckvidd som är större än vad deras traditionella militärapparater egentligen förmår. Det anses allmänt att Storbritannien och USA i nuläget har mycket svårt att föra krig utan säkerhets- och militärföretagens paramilitära bistånd.

Den ökade användningen av privata militärbolag har i sin tur varit möjlig genom ökningen av militärutbildad personal, som finns tillgänglig för den privata sektorn på grund av neddragningarna inom den statliga militären. Efter Sovjetunionens sammanbrott sökte sig närmare 70 procent av KGB-styrkorna ut på den privata militära marknaden.³⁵ Säkerhets- och militärföretagen erbjuder också anställning åt pensionerade officerare och soldater. MPRI har över 12 000 tidigare amerikanska officerare, inklusive flera fyrstjärniga generaler i sin tjänst.³⁶ En del bolag (till exempel MPRI) rekryterar bara från

och ibland kompliceras bilden av att uppdragen gäller för flera länder och för skiftande miljöer. Möjligheten till överblick försvåras ytterligare av att säkerhets- och militärföretagen i sin tur lägger ut deluppgifter på entreprenad till andra bolag eller frilansande personal.⁴⁰ Med bristen på insyn finns inga incitament för självreglering i branschen. En studie av 60 kontrakt med bolag i Irak visade att inget av kontrakten hade några garantier för bolagens efterrättelse av mänskliga rättigheter eller normer om korruption.⁴¹

En del privata militärbolag hävdar att deras verksamhet följer de internationella krigslagarna. Men de företagen har inte de lagliga strukturer som trots allt finns inom nationella vapenmakter som krigsrättssystem etc. I fallet med övergreppen i Abu Ghraib har den amerikanska militären bestraffat flera av de skyldiga soldaterna, men de företagsanställda som var inblandade har kommit undan.

De starliga vapnade styrkorna har att stå till svars inför både det politiska och det rättsliga systemet. I Storbritannien måste försvarsministern inför parlamentet ta ansvar för allt som har med krigsmakten att göra och försvarsdepartementet har ett politiskt och rättsligt ansvar för brott som brittiska soldater begår.⁴² Inga sådana system för ansvarsutkrävande finns för säkerhets- och militärföretagen och deras anställda.

Från <http://www.blackwaterusa.com>

MÄNNISKORÄTTSBROTT

Det är omöjligt att få en tydlig bild av omfattningen av brott mot de mänskliga rättigheterna som de privata militärbolagen begår. Rapporteringen är bristfällig och möjligheten att klarlägga händelseförlopp i den typ av situationer det är fråga om är mycket besvärligt. Men de uppgifter som kommit fram är tillräckliga för att bekräfta att bristen på insyn och på möjligheten att utkräva ansvar utgör ett allvarligt problem med de privata militärföretagens verksamhet och visar överhuvudtaget på svårigheten att kunna reglera deras verksamhet genom någon form av lagstiftning.

År 2004 översköldes media av beskrivningar om övergreppen och tortyren som drabbat fångarna i Abu Ghraibfängelset i Irak. Förutom amerikanska militärpolis och CIA-tjänstemän pekades anställda vid två säkerhets- och militärföretag – Titan och CACI (California Analysis Center Incorporated) – ut som delaktiga i förbrytelserna. Enligt amerikanska arméns undersökning av händelserna så ledde Steve Stefanowicz från CACI användandet av hundar mot fångar i Abu Ghraib, tvingade en manlig

fånge att bära kvinnounderkläder, förhindrade att fångar som ordinerats smärtstillande medicin fick denna och undvek att rapportera om övergrepp samt ljög för utredarna. En annan CACI-anställd, Daniel Johnson, ledde militär personal som under förhör torterade fångar. Tre anställda på Titan anklagades i arméns rapport för att bland annat ha våldtagit en fängslad pojke, ljugit om förhörsmetoder och underlåtit att rapportera övergreppen.⁴³ Ingen av de anställda på Titan eller CACI har åtalats. CACI gjorde en egen utredning, som kom fram till att bolaget inte gjort några fel.⁴⁴ Abu Ghraib är bara ett av många exempel på hur bristen på möjlighet att utkräva ansvar leder till att säkerhets- och militärföretag åsidosätter mänskliga rättigheter. Trots att det finns hundratals rapporter om tillfällena då privata militärer skjutit urskillningslöst mot civila i Irak har ingen ställts till ansvar.⁴⁵ De

kända övergreppen, vilka rimligtvis är toppen av ett isberg, är inte begränsade till Irak. Det finns övertygande redogörelser – vid flera tillfällen läckta av bolagens egna anställda – om hur privat militärföretag bland annat varit inblandade i bombningar av byar i Colombia, tortyr på Guantanamo, vapenhandel och organiserad prostitution i Bosnien.

VAPENHANDEL

Det kalla krigets slut har också lett till att den politiska kontrollen över krigets verktyg minskat. Stora mängder vapen har kommit ut på den öppna marknaden. Maskingevär, helikoptrar och till och med jetstridsplan finns till salu. I Afrika kostar en T-55 stridsvagn 40 000 dollar och i Uganda kan ett AK-47 automatgevär fås för samma pris som en kyckling.⁴⁶ Under dessa förhållanden är det lätt för de privata militärbolagen att skaffa sig den beväpning de behöver. I Sierra Leone hade Executive Outcomes legoknektar attack- och transporthelikoptrar beväpnade med automatkanoner och granatkastare.

Vad som vidare är oroande är att bolagen själ-

va kanaliserar vapen till konfliktområden. Ett exempel är hur LifeGuard Systems, som beskyddade diamantfält i Sierra Leone, också skeppade vapen – inklusive minor och tunga kanoner – till rebellstyrkorna. Det finns också exempel på hur säkerhets- och militärföretag har givit vapenutbildning och annan utbildning till båda sidor i konflikter.⁴⁷

Den brittiska regeringen har pekat på en annan viktig länk mellan vapenhandeln och de privata militärföretagen. Företagen bidrar inte bara med själva försäljningen – eller förmedlingen av kontakten – utan står också för det ”servicepaket” i form av utbildning, rådgivning, underhåll med mera som är en viktig komponent i en vapenaffär. Regeringen gör den explicita kommentaren att en reglering av de privata militärföretagens verksamhet skulle leda till stora minskningar av landets vapenexport.⁴⁸

DESTABILISERING

Västerländska regeringar och multinationella företag är inte de enda kunderna som säkerhets- och militärföretagen har. Svaga regeringar och rebellgrupper, i synnerhet i Afrika, har förlitat sig bolagen expertis och styrkor i ett flertal konflikter och säkerhets- och militärföretag har bland sina meriter att på ett avgörande sätt skiftat styrkeförhållandena i kriget i Angola, Kroatien och Sierra Leone. Även där företagens interventioner kan tyckas ha haft ett humanitärt syfte så reser deras verksamhet kritiska frågor.

För det första innebär tillgången till assistans av

legosoldater att användandet av våld fortsätter att vara en prioriterad väg till att få slut på kriget i motsats till att försöka utveckla mindre blodiga sätt för konfliktlösning. För det andra – och som en konsekvens av det första – tenderar det att endast leda till provisoriska segrar. I förlängningen får det till konsekvens att svaga stater permanent tvingas förlita sig på säkerhets- och militärföretag eller att konflikterna blossar upp igen när företagen avslutat sina kontrakt.

Profitintresset, som är grundläggande i all företagsverksamhet, innebär att på en nivå har säkerhets- och militärföretagen ett egenintresse av att konflikterna – och de motsättningar som ligger bakom dem – består. Dessutom ingår säkerhets- och militärföretagen nu i stora företagsimperier – som sysslar med konstruktion av övervaknings-, underrättelse- och informationssystem, energiproduktion och även med vapenproduktion. Storföretagen genererar högre profiler genom att utnyttja de synergieffekter som ligger i att kontrollera så många aspekter som möjligt av de ekonomiska sektorer i vilka de verkar. Northrop Grunman och Raytheon är

stora vapentillverkare som också säljer militära tjänster. Haliburton är specialiserat på energikutvinning och byggnation men förser den amerikanska armén med omfattande transportstöd. Irakkriget har givit de här bolagen enorma profiter – på bekostnad av de offer kriget skördat.

REGLERING

Trots att brittiska regeringen redan 2002 presenterade en utredning om de privata militärföretagen, i vilken man beskrev olika alternativ för att reglera deras aktivitet, har verksamheten bara fortsatt växa och inga åtgärder vidtagits. På ytan finns en bred enighet om att säkerhets- och militärföretag inte ska tillåtas delta i rena krigssituationer, en uppfattning som även talesmän för branschen själv bekänner sig till. Labourregeringen är dock uppenbarligen motståndare till att förbjuda användandet av privata militärföretag; dels på grund av deras strategiska användbarhet och dels beroende på de stora ekonomiska värden som står på spel, direkt och genom kopplingarna till vapenexporten. Genom omfattande lobbying och direkta personkontakter in i regeringskretsarna i USA och Storbritannien främjar bolagen sina intressen. De privata militärbolagen rekryterar systematiskt statstjänstemän ur relevanta statsorgan, till att tjäna som lobbyister eller att genom sina kontakter och insiderkunskaper påverka beslutsfattarna i företagets intresse. I andra fall har höga chefer gått över från säkerhets- och militärföretagen till statsförvaltningen eller till militären. ”Svängdörrarna” mellan säkerhets- och militärföretag och regeringar är en viktig del av förklaringen till branschens explosionsartade tillväxt.⁴⁹

Krig är en huvudorsak till vissa länders fattigdom. Krig kan fullständigt radera ett lands utvecklingsmöjligheter, förstör skolor och sjukhus och slår sönder odlingar samt infrastruktur. Av världens tjugo fattigaste länder har sexton genomlidit ett större krig under de senaste femton åren. Av de tio länder som har högst barnadödlighet har nio drabbats av väpnade konflikter under de senaste åren. Men för andra är kriget en källa till rikedom ■

Översättning och bearbetning:
Peter Belfrage

NOTER

1. Videon kan ses, tillsammans med andra filmsekvenser som visar en del av de privata militärföretagens aktiviteter i Irak, på www.waronwant.org/pmsc
2. Se till exempel S Armstrong, The Enforcer, The Guardian, 20 Maj 2006

KAN SÄKERHETS- OCH MILITÄRFÖRETAGEN KONTROLLERAS?

Det långsiktiga målet bör vara att genom bindande internationella avtal få laglig kontroll och demokratisk insyn över militärföretagen. Det är dock en allmän uppfattning att för att komma framåt bör de första stegen, i det här skedet, tas genom lagstiftning i de länder från vilka företagen utgår. Knäckfrågan för varje försök att via lagstiftning kontrollera säkerhets- och militärföretagen är hur termen *strid* ska definieras. Den brittiska regeringen utredde frågan om reglering av säkerhets- och militärföretagen år 2002, före branschens exemplarlösa tillväxt som en följd av Irakkriget. Inga vidare åtgärder har sedan dess vidtagits. ”War on Wants” preliminära rekommendationer till brittiska regeringen:

3. Rebuilding Iraq: Action Still Needed to Improve the Use of Private Security Providers. Washington DC, US Government Accountability Office, Juni 2006; för fler uppgifter om Private Security Company Association of Iraq, se www.psc.ai.org
4. EB Ballesteros, “Use of mercenaries as means of violating human rights and impeding the exercise of the rights of peoples to self-determination” i UN Commission on Human Rights Report, E/CN.4/2004/15, 24 December 2003
5. Ibid.
6. D Priest and MP Flaherty, Iraq: Security Firms Form Worlds Largest Private Army, Washington Post, 8 April 2004
7. C Holmqvist, Private Security Companies. The Case for Regulation, SIPRI Policy Paper, Nr. 9, Januari 2005
8. JK Wither, European Security and Private Military Companies: The Prospects for Privatized Battlegroups, The Quarterly Journal, Partnership for Peace Consortium of Defense Academies and Security Studies Institutes, Vol. 4, Nr. 2 Juni 2005
9. US State Department Background on Sierra Leone, <http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/5475.htm>.
10. J Lovell, Privatized Military Wave of the Future, Firms Say, Reuters, 14 May 2003 Wither, European Security and Private Military Companies
11. MPRI, Its What we Do, <http://mpri.com/site/capabilities.html> PW Singer, Corporate Warriors: The Rise of the Privatized Military Industry, Cornell University Press, Ithaca and London, 2003
12. Singer, Corporate Warriors
13. Wither, European Security and Private Military Companies
14. D Isenberg, A Fistful of Contractors: The Case for a Pragmatic Assessment of Private Military Companies in Iraq, British American Security Information Council Research Report 2004, September 2004
15. F Schreier and M Caparini, Privatising Security: Law Practice and Governance of Private Military and Security Companies, DCAF Occasional Paper, Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces, Nr. 6, Mars 2005
16. Private Military Companies: Options for Regulation, London, The Stationery Office, Februari 2002
17. S Makki, S Meek, AF Musah, M Crowley, D Lilly, Private Military Companies and the Proliferation of Small Arms: Regulating the Actors, British American Security Information Council, International Alert and Saferworld, Januari 2001
18. K Silverstein, Mercenary, Inc.?, Washington Business Forward, Maj 2001; och Campbell, War on Error
19. Holmqvist, Private Security Companies
20. C O'Reilly, Security Consultants in Iraq: Private Security in a Transitional State, paper presented to 33rd annual conference of the European Group for the Study of Deviance and Social Control, 1-4 September 2005
21. U.S. firm offers private armies for low-intensity conflicts, World Tribune, 29 March
22. D Whyte, Lethal Regulation: State-Corporate Crime and the United Kingdom Governments new Mercenaries, Journal of Law and Society, Vol. 30, Nr. 4, 2003
23. J Werve, Contractors Write the Rules, Center for Public Integrity, 30 Juni 2004
24. Holmqvist, Private Security Companies
25. Singer, Corporate Warriors, TS Millard, Overcoming Post-Colonial Myopia: A Call to Recognize and Regulate Private Military Companies, in Military Law Review, Vol. 176, Juni 2003
26. R Fox, Fresh war clouds threaten ceasefire, Sunday Telegraph, 15

1. Regeringen måste ge lagstiftningen för att kontrollera säkerhets- och militärföretagens verksamhet högsta prioritet. Att förlita sig på bolagens egen reglering är utesluttet.
2. Lagstiftningen måste förbjuda företagets deltagande alla former av direkt strid, tolkat i dess bredast möjliga mening.
3. Säkerhets- och militärföretagens alla övriga tjänster måste underställas licensregler och vara öppna för parlamentarisk och offentlig insyn. Dessutom måste ett offentligt register över säkerhets- och militärföretagen skapas för att göra det möjligt att sortera bort bolag som missköter sig.

Oktober 1995

27. Amnesty International USA Croatia: human rights violations in the Krajina (press release), 2 October 1995, Centre for Research on Globalisation, Mercenary Outfit on Contract to the Pentagon behind 1995 Ethnic Massacres in the Krajina region of Croatia, Juli 2003 J Scahill, Washingtons Men In Kosovo: A Year After the NATO Occupation, Terror Reigns, Common Dreams, 19 Juli 2000
28. Singer, Corporate Warriors
29. Madsen, Prepared Testimony
30. P Chatterjee, Darfur Diplomacy: Enter the Contractors, Corpwatch, 21 Oktober 2004
31. Schreier and Caparini, Privatising Security
32. S Vins, US Contractors in Colombia, Center for International Policy, November 2001 K Guggenheim, Drug Fight in Colombia Questioned Washington Post, 5 Juni 2001
33. Armstrong, The Enforcer
34. T Cook, Dogs of War or Tomorrow's Peacekeepers?: The Role of Mercenaries in the Future Management of Conflict, in Culture Mandala, 2002
35. Singer, Corporate Warriors
36. Ibid
37. Schreier and Caparini, Privatising Security
38. M Smith, SAS get 50% pay to halt quitters, Sunday Times, 6 Augusti 2006
39. C Walker and D Whyte, Contracting Out War?: Private Military Companies, Law and Regulation in the United Kingdom, International and Comparative Law Quarterly, Vol 54, Juli 2005 Amnesty International USA, Annual Report 2006
40. Holmqvist, Private Security Companies
41. Amnesty International USA, Annual Report 2006
42. C Beyani and D Lilly, Regulating private military companies. Options for the UK Government, International Alert, Augusti 2001
43. A Easton, War privatisation talks in Warsaw, BBC Online, 27 April 2006, Amnesty International USA, Annual Report 2006
44. PW Singer, The Private Military Industry and Iraq: What Have We Learned and Where to Next?, DCAF Policy Paper, Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces, Nr. 4, November 2004
45. Amnesty International USA, Annual Report 2006
46. Singer, Corporate Warriors
47. KG Adar, Sudan: The Internal and External Contexts of Conflict and Conflict Resolution, UNHCR Centre for Documentation and Research, Juli 2000
48. Foreign Commonwealth Office, Private Military Companies
49. L Wayne, Pentagon Brass and Military Contractors Gold New York Times, 29 Juni 2004, POGO, The Politics of Contracting, 29 Juni 2004.

‘IGHTING GLOBAL POVERTY

4. Strikt kontroll måste utövas av kontakterna mellan företagen och staten, för att garantera att tidigare stat-sanställda och regeringspolitiker inte kan agera som lobbyister åt företagen inom en period av fem efter att deras tjänst eller uppdrag åt regeringen avslutats.
5. Varje regeringsdepartement som lägger ut tjänster på entreprenad till ett säkerhets- och militärföretag måste ha fullt ansvar bolagets handlande. Utredningar om anklagelser om brott mot de mänskliga rättigheterna riktade mot anställda i säkerhets- och militärföretag måste tillmätas lika stor vikt som utredningar mot personer inom de väpnade styrkorna

KAMP I PARLAMENTARISK BOJA

Hur ska radikaler agera som majoritet i en parlamentarisk församling där handlingsutrymmet begränsas av snäva ekonomiska ramar och lagstiftning som förbjuder vissa alternativ? Vad är en radikal kommunpolitik i ett för övrigt borgerligt samhälle? Maria Sundvall återvänder till erfarenheterna från kraftmätningen mellan Thatcherregeringen och Stor-Londons vänsterstyre i mitten på åttiotalet och drömmer sig en annan politik i sitt eget landsting.

En gång demoniserad av New Labour – nu tillbaka i fällan. Så beskrev den brittiska tidningen The Observer 1:e oktober Londonborgmästaren Ken Livingstones position inom labourpartiet idag. Livingstone ledde på 80-talet vänsterlabourstyret inom Greater London Council (storlandstinget i London) i radikal opposition mot Thatchers regering – tills regeringen svarade med att lägga ned hela GLC 1986. Han är fortfarande en färgstark politiker, men långt mer omkramad av etablissemangen. Enligt The Observer hyllade Bill Clinton honom tre gånger i sitt tal till labours kongress i Manchester i slutet av september.

Nyligen läste jag om Katarina Katz bok *London mot Thatcher Kommunalpolitik för samhällsomstörtare* (Röda Rummet 1988), som just behandlar erfarenheten av Livingstonevänsterns år i GLC-styret.

Idén till omläsning hade grott en längre tid, under trycket av erfarenheter på närmare håll. Sedan 1991 har majoriteten i Stockholms läns landsting bytts varje val. De borgerliga styrena har blivit impopulära genom privatiseringar och nedrustningar av vård och kollektivtrafik. De socialdemokratiskt dominerade majoriteterna har blivit impopulära genom massiva nedskärningar.

För varje val har intrycket förstärkts av att det här är en destruktiv logik, där samhällsservicens rivs ned och där människor tröttnas ut och tappar hoppet om möjligheten till politisk förändring. Trots att vänsterpartiet ingått i majoriteten, har man inte lyckats bryta den logiken.

Så frågan väcks: finns det några exempel på en vänster som gör skillnad? Finns det några erfarenheter från försök att bedriva radikal kommunalpolitik som vi skulle kunna lära av?

Javisst kan vi studera de latinamerikanska – särskilt brasilianska – erfarenheterna med deltagande demokrati. Men skillnaderna mellan våra samhällen, de mest brännande frågorna och möjligheten att mobilisera människor är stora.

De erfarenheter som gjordes i London sedan

EN ARTIKEL AV MARIA SUNDVALL

Artikelförfattaren är psykiatriker vid Södertälje sjukhus. För Röda rummet har hon senast skrivit Revorna i väven – om vinstdriven vård och vårt behov av berättelser i nr 1/2005.

en labourmajoritet med starkt inslag av företrädare för partivänstern vunnit landstingsvalet i maj 1981 är kanske mer utmanande för oss. Som Katz sammanfattar det:

”Erfarenheterna från GLC är värda att ta del av för de som undrar vad socialister kan uträtta i valda, lokala

myndigheter i ett kapitalistiskt samhälle, eller i parlamentariska institutioner i allmänhet”.

KAMP MOT TINA

Skillnaderna är förstås stora. Så sköter till exempel landstingen i Sverige trafik- och sjukvårdsfrågor, och har inte lov att starta näringsverksamhet, medan GLC kunde ta över nedläggningshotade industriföretag. Å andra sidan är sjukvården inte landstingsstyrd i Storbritannien, utan statligt styrd. Skattesystemet skiljer sig också.

Tidsandan är en annan skillnad: det här var i slutfasen av – eller strax efter – 1960- och 70-talens vänsteruppsving. Det fanns fler radikaler inom labour, mer radikala förväntningar bland väljarna, och fler aktivister som kunde organisera kamp för kraven.

När labourvänstern tog över GLC hade de konservativa under Thatcher regerat i två år. Den nyliberala politiken hade börjat ge effekter: den internationella ekonomiska nedgången och den brittiska industrins förfall hade kombinerats med en medvetet monetaristisk politik. Arbetslösheten hade stigit, arbetsrätten gröpts ur och sjukhus hade stängts. Klassklyftorna hade ökat i

landet. Och till dem som protesterade var svaret detsamma: There Is No Alternative – TINA, kallat. ”Det finns inga alternativ.”

GLC-majoriteten tog upp kampen mot TINA med stor kraft. Det gällde att visa att det fanns alternativ, och att stödja människor att upptäcka det själva. Eller som Livingstone

uttryckte det i en artikel:

”GLC är nu en kampanjorganisation och ett maktfäste för arbetarrörelsen nationellt”. I Katz’ bok ges otaliga exempel på just det kampanjperspektivet.

Mest känd är jätteskylten på taket till stadshuset som angav antalet arbetslösa i London månad för månad – och som försmädligt nog syntes väl från parlamentet tvärs över floden. GLC drev kampanjer mot att regeringen tog pengar från kommunerna. Dess kvinnokommitté stödde kvinnogrupper runt om i storstan i kampanjer kring abort, preventivmedel och barntillsyn. Landstingets poliskommitté gav bidrag till grupper som arbetade mot polisövergrepp.

När regeringen 1983 lade förslaget om att lägga ned GLC organiserades motkampanjen under budskapet Say No to No Say (”Säg nej till att inte ha något att säga till om”). 30 000 demonstrerade; lärare och anställda i kollektivtrafiken strejkade.

Ordet ”kampanjer” för kanske tanken främst till affischer, demonstrationer, festivaler, gatuteater och upptåg. Det handlade inte (bara) om det utan om en hållning till politiken. En hållning som Livingstone beskriver i en intervju i boken:

– På varje ställe i (val)manifestet där vi säger

”regeringen kommer att stå i vägen för det här” så utfäster vi oss att driva en kampanj mot regeringen – vi lovar inte att vi ska kunna vinna över den.

FARES FIGHT

En annan styrka var förmågan att finna praktiska frågor som märktes i människors vardag. Den kanske viktigaste som också visar på hur komplicerat förändringsarbetet var, handlade om valmanifestens löfte att minska kollektivtrafiktaxorna med 25 procent.

Ett halvår efter valet var det meningen att förslaget Fares Fair, ”justa taxor”, skulle genomföras och bekostas med en mindre skattehöjning. Men under tiden hade regeringen fattat beslut om att straffa kommuner som spenderade för mycket med minskade statsbidrag – så skattehöjningen blev högre än planerat. Och dessutom överklagades avgiftssänkningen ända upp till högsta instans, de fem ”laglorderna” i överhuset, som enhälligt förklarade att Fares Fair var oekonomisk och därför olaglig. Taxorna måste höjas igen.

En motkampanj – Fares Fight – organiserades av lokala aktivistgrupper, fackföreningar och labouravdelningar. En kvarts miljon människor skrev på ett upprop för att regeringen skulle ändra lagen. Fackföreningarna vid London Transport gick ut i en endagsstrejk.

Men slutligen röstade GLC:s fullmäktige – inklusive knappt halva labourgruppen – för att åter höja taxorna. Vänstern inom labourgruppen beslöt därefter att stanna kvar på sina poster och acceptera avgiftshöjningen som ofrånkomlig.

Efter beslutet var kritiken från många radikala kretsar skarp mot GLC-majoriteten. De anklagades för att ha kapitulerat; man menade att de borde ha lämnat sina poster. Men ståndpunkterna var inte entydiga. En av de allra största tillgångarna med Katz bok är att den ger röst åt många olika åsikter om svåra frågor. Där finns ett myller av stämmor, från aktivistnivå till politisk ledning, från drabbade resenärer till fackföreningsledare.

Även de som varit mest aktiva i kampanjen Fares Fight beskriver den inte bara som ett nederlag – utan också som en positiv erfarenhet. Många människor som aldrig arbetat politiskt gick samman och lärde sig saker. Resandet med kollektivtrafiken ökade kraftigt och för låginkomsttagare innebar taxesänkningen den största löneförhöjning de fått på årtal.

FOLKETS PLAN

En jämförelse smyger sig på: kanske var det därför som trängselskatten i Stockholm, trots den massiva kampanjen från media och borgerliga politiker, blev så populär. Med rätt enkla medel kunde något grundläggande förändras i stockholmarnas vardag. Det går att göra något åt bilköer och föroreningar – ja, det finns ett alternativ.

Ur mängden av exempel som Katz ger på den här politiska inriktningen väljer jag ett enda: GLC stödde den folkliga – och med historiens facit tyvärr förlorade – kampen mot omvandlingen och yuppifieringen av det gamla East End i Docklands. Advokater och miljötekniker ställdes till förfogande för dem som motsatte sig en ny storflygplats i Docklands. Lokala aktivistor-

ganisationer fick stöd för att genomföra en egen ”Folkets plan” för utveckling av Docklands.

När det gäller ”folklig planering”, popular planning, betonar Livingstone i bokens intervju att det fordrar en lång tid för diskussion:

– Popular planning handlar om ett genuint deltagande, grundat på information, medan opinionsundersökningar helt enkelt är fördomar, grundade på vad som stått i tidningen samma dag.

ARBETARSTYRE

Givetvis fanns det kritik, inte bara från Tories utan också från radikalt håll, mot GLC-ledningen. Ännu hårdare än debatten efter Fares Fight var kritiken då Livingstones majoritet gick med på att lägga en laglig budget, efter att regeringen använt en ny lag för att tvinga på ett antal kommuner ett skattetak. Andra labourvänsterstyren vägrade – och framtogs sina ämbeten och blev dömda till skadestånd.

Ett intressant avsnitt i boken handlar om hur GLC uppmuntrade arbetarstyrda verksamheter. Arbetare fick tillgång till teknologi för att förutse nedskärningar och göra upp planer för alternativ produktion på konkurshotade företag. GLC krävde fackliga rättigheter och aktivt motverkande av köns- och rasdiskriminering på företag som fick landstingets stöd. Inte heller den verksamheten var okontroversiell. Fackföreningarna var skeptiska till att sitta i företagens styrelser. Reallönerna sjönk ofta när arbetarkooperativ tagit över.

Ändå är det en uppfordrande läsning. Det blir så uppenbart att GLC – både som arbetsgivare och som politisk ledning – ligger långt från den

politikerhållning som kännetecknat socialdemokratiska styren i Sverige, även där vänsterpartiet funnits med i majoriteten.

Låt oss drömma: tänk om den rödgröna majoriteten som tog över Stockholmslandstinget och ett flermiljardsunderskott på hösten 2002 inte bestämt sig för att visa sig vara de duktigaste "hushållarna" och försämrat vård och kollektivtrafik.

Tänk om de dessutom inte nöjt sig med att stoppa privatiseringarna utan också bekämpat privatiseringsideologin. I själva verket rullade det som kallats New Public Management på med oförminskad takt i Stockholms landsting – med alltför "penningrelaterade mål", som leder till torftigare styrning av vården till det kvantifierbara, och till förstärkt ledarskapskultur. Skarpare motsats till folklig planering och arbetarstyrda – eller kontrollerade – verksamheter är svårt att tänka sig.

VÄXELSPEL

Tänk om majoriteten istället genomfört ett rådslag med personalen på alla landstingets enheter: vilka är de viktigaste prioriteringarna ni ser? Vad kan ni spara på – och vad måste man satsa på inom ert område? Tänk om den istället för att ge personalen belöningar för att den sparat pengar – något som alltid är etiskt stötande i en verksamhet som har till uppgift att tillfredsställa nödvändiga behov hos människor, vilka i hög grad är andra människor än personalen – hade frågat dem om hur de ville organisera servicen. Tänk om den hade mobiliserat patient- och anhängarföreningar kring vårdens mest brännande behov. Tänk om den mobiliserat kraften hos de ursinniga tunnelbane- och pendeltågsresenärerna.

Tänk om den hade vågat kräva pengar från staten, trots att regeringen var socialdemokratisk.

Man skulle kunna hävda att det inte finns samma basaktivitet i Sverige för att kunna pressa politikerna. Men det som också växer fram i Katz bok är bilden av ett växelspel mellan GLC-ledningen och basaktiviteten.

Så vi vet inte vilken kraft som kunde ha frigjorts med ett radikalt landstingsprogram i Stockholm, för det är ingen som har provat den vägen i Sverige.

Just sambandet mellan den kommunala nivån och regeringspolitiken blir tydlig i boken. GLC mötte många hinder för sin politik, både från den egna, nedärvda, byråkratin och från lagar, domstolar och regeringsbeslut.

Det som i början av 80-talet var nyliberala experiment under Thatcher har sedermera blivit norm i EU och därmed även i Sverige. Så är det numera inte heller här tillåtet för kommuner och landsting att underbalansera sina budgetar. Under förra mandatperioden ville den rödgröna

majoriteten i Stockholmslandstinget arbeta bort det underskott den ärvt från det borgerliga styret, fördelat över hela mandatperioden. En folktopartist anmälde detta till länsrätten, vars domslut sade att man måste få bukt med underskottet under samma år. Annars hotades landstinget av statlig tvångsförvaltning.

Det går alltid att diskutera om det hade funnits politiska förutsättningar för en annan linje. Hade majoriteten genom att mobilisera stockholmarna kunnat sätta press på regeringen att skjuta till extra medel, och därmed i praktiken åsidosätta domslutet? Det enda som är helt säkert, är att socialdemokraterna och deras stödpartier inte ens försökte göra en bråkdel av det som labourvänstern i GLC gjorde för att väcka opinion mot reglerna.

KAMPALLIANS

På 80-talet när omfördelningspolitiken i Sverige tog fart och medel i hundratalsmiljardklassen började överföras från offentligt till privat, försämrades ekonomin för kommuner och landsting. Då lanserades på sina håll kravet "Sänd notan till staten". I grunden är det förstås enda alternativet om medborgarna och radikala lokalpolitiker inte accepterar att välfärden stryps. Skattehöjningar är som mest tillfälliga lösningar, särskilt med tanke på att kommunalskatterna är de mest orättvisa.

Så vad hindrade landstingsmajoriteten från att föra en kampanj för välfärden, och att säga att det fordrade ökade bidrag till kommuner och landsting?

Det var ju inte så att det saknades pengar. Tidningen Dagens ETC visade efter valet hur den s-märkta regeringen sparat så mycket att det finns ett stort överskott i offentliga sektorn. Ett överskott som sparats ihop genom att skära ned på nödvändig service, till glädje för den borgerliga regeringen som nu kan sänka skatterna utan att ens behöva ta till nedskärningar.

Ett återkommande tema i boken är den stora gruvstrejken, som pågick i ett år 1984-85 och som ledde till nederlag för gruvarbetarfacket NUM, till nedläggning i masskala av Storbritanniens kolgruvor och till en kraftig försvagning av brittisk arbetarrörelse (något som indirekt beredde vägen för Blairs New Labour i mitten på 90-talet).

Boken beskriver den positiva sidan av striden: hur breda allianser skapades i solidaritetskampanjen för gruvarbetarna. GLC bidrog aktivt till dem. Ken Livingstone och gruvarbetarledaren Arthur Scargill talade tillsammans inför jublande människomassor.

Stödgrupperna för gruvstrejken blev till breda allianser mellan gruvarbetarna, andra fackföreningar, vänsteraktivister och olika sociala rörelser. "En allians grundad på kamp" – så beskrivs stödkampanjen i boken av en

av de aktiva. Den förs fram som ett argument mot dem inom labour då som (liksom även inom svensk socialdemokrati idag) hävdade att labour måste alliera sig högerut, med medelklassen.

Kanske är detta det sammanfattande intrycket: Så här mycket kan vi lära om vad man kan göra i parlamentariska församlingar – och om vad som bara kan göras utanför dem. ■

röda rummet är socialistiska partiets kvartalstidskrift (tidskriften hette 1969–1996 fjärde internationalen). Utkommer med fyra nummer per år. Nummer 33 sedan starten 1997 (nummer 144 sedan 1969). **För innehållet i artiklarna ansvarar respektive författare.**

I redaktionen för detta nummer: Peter Belfrage, Daniel Brandell, Anders Karlsson, Per-Olof Larsson, Björn Rönnblad och Ingemar Sandström
Ansvarig utgivare: Björn Rönnblad
Omslagsbild: Idar F. R. Belfrage
Grafisk form: Joakim Svensson
Teckningar: Ee Ping Yeoh

Post till redaktionen: Box 7043, 402 31 Göteborg
E-post: rodarummet@hotmail.com
Prenumeration: 80 kronor för fyra nummer
Postgiro: röda rummet 13 04 07-0
Hemsida: <http://www.rodarummet.org>
Tryck: Tabloidtryck i Norden 2006
Gjord på Tidskriftsverkstaden, Göteborg.
ISSN: 1403-3844

Revolutionen i Frankrike

Franska revolutionen är återigen aktuell, samtidigt som den inte är det. För i Sofias Coppolas film om "bakelsedrottningen" Marie Antoinette, som just nu visas i välbesökta svenska biografialonger, sopas den sociala konflikten under mattan; "att göra välspunnet sockervadd av ett ämne som skulle kunna svida som en läderrem över den privilegierades nakna rygg", som Åsa Linderborg uttryckte det i Aftonbladet.

I denna gamla artikel av Per Nyström återkallas såväl den sociala atmosfären som klassernas kamp i Frankrike 1789.

Förskräckande nyheter ingå från riksdagsman-navalen i franska landsorten "bestående uti uppror och sammangaddningar." Detta meddelande stod i Allmänna Tidningar i Stockholm den 6 maj 1789. En dåtida tidning hade inte större format än en vanlig bok och ett nummer bestod vanligen av åtta sidor, sålunda ett litet tunt häfte, påminnande om vår tids politiska tidskrifter. Där fanns sålunda inte plats för några sensationsrubriker utan notisen flöt in utan någon utstyrsel.

Dagen innan detta meddelande lämnades till allmänheten i Stockholm, hade den franska riksdagen den 5 maj 1789 sammanträtt i Versailles, men inte förrän långt in i juni kunde tidningen lämna ett referat av dess öppnande. Nyheterna från Paris var en månad på väg. Så var kommunikationerna beskaffade i den värld, där den franska revolutionens idéer spreds. Nyheterna om de stormiga tilldragelserna i Paris spreds icke som en löpeld runt Europa utan med en fart, som vi helst skulle vilja jämföra med snigelns. De kom i korta notiser i de små tidningarna eller i privata brev till någon, som hade en vän i Paris. Vanligen hade regeringarna under rättelserna först. De fick nämligen löpande rapporter från sina sändebud i Paris, och dessa befordrades snabbare än den ordinarie posten. Gustav III och den närmaste kretsen kring honom kunde sålunda diskutera situationen i Paris långt innan borgerskapet i Stockholm kände till någonting om den och eventuellt vidtaga mått och steg mot att alltför alarmerande och hetsande nyheter kom till allmänhetens kännedom. Från och med januari 1790 förbjöds de svenska tidningarna att överhuvud taget lämna några upplysningar om vad som tilldrog sig i Paris eller att i sina artiklar vidröra den franska revolutionsrörelsen. Regeringen fruktade nämligen att "upprorsandan" skulle sprida sig till vårt land. Från denna tid var sålunda allmänheten hänvisad till privata brev, cirkulerande manuskript och muntliga meddelanden, som spreds man och man emellan.

Uppgifterna i Allmänna Tidningar om oroligheterna vid valen i Frankrike var sålunda också de en månad gamla, och det var i slutet av mars och början av april, som de hade ägt rum. Tidningen skriver, att de hade förorsakats av den

spannmålsbrist och dyrtid, som följt det sista årets missväxt.

I forna tider var våren och försommaren en kritisk tid. Då var det alltid knappt i bondens lada, ty mestadels var fodret slut och spannmålen på upphållning. Och hade det varit missväxt, så var också städernas spannmålsförråd slut vid denna tid. Köpmän och godsägare, som i spekulativt syfte hade behållit sin spannmål, framträdde nu och bjöd ut den eftersökta varan till ockrarpris. Man kunde göra oerhörda vinster på dylik spekulation. Det var synbarligen något sådant som skedde våren 1789. Den svältande fattiga befolkningen greps av ursinnigt hat mot jobbarna, som hade sina magasin fyllda och blott väntade på att priserna skulle bli ännu högre, strax innan den nya skörden kommit.

I mitten på maj hade Allmänna tidningar en notis om, att folkmassan i Marseille hade brutit upp hus och bodar, letat reda på de dolda spannmålsförråden, roffat och plundrat samt framställt krav på maximipriser på bröd och kött. Man hade krävt att bröd, som kostade 4 styver skulle säljas för 2, kött, som kostade 10, skulle säljas för 6.

"Nå, det var allt för kostligt", tillägger tidningens redaktör, "det är inte det rätta sättet att skapa taxor."

Tidningen riktade ett häftigt angrepp på en viss markis de Mirabeau, som hade låtit sig hyllas av dessa rasande folkhopar. Ehuru adelsman hade han förgätit plikten mot sitt stånd och på landstinget i Provence i ett stort tal förhålligt borgerskapet och de små i samhället. Då han strax efter oroligheterna kommit till Marseille, hade folket spånt hästarna från hans vagn och i triumf dragit honom genom staden. Då han på kvällen besökte teatern och hållit sig dold i en loge, hade man improviserat en hedersplats åt honom på balkongen och nödgat honom intaga den. Under en av mellanakterna sänktes från taket en krona över honom, och en skön ung dam ur Marseilles borgerskap satte under salongens stormande bifall en lagerkrans på hans huvud samt läste upp en improviserad hyllningsdikt.

Då han lämnade teatern möttes han i porten av 10 fackelbärare och musik, och i procession fördes han till Köpmännens klubb, där en bankett hölls till hans ära. Hela natten brann det bengaliska eldar utanför det hus där han bodde, och i eldskenet dansade folket långdans utanför hans fönster.

Den dag han skulle avresa hade gjorts till en hela stadens helgdag. Verkstäder och affärer hade stängt. Arbetarna hade fått ledigt och gatorna kantades av tusentals människor. Det förmögna borgerskapet hade stigit till häst eller följde honom i vagnar prydda med grönt, palmblad eller kvistar av oliv och lager. Det var i vårens härligaste tid. Medelhavskusten blommade. Då hans vagn drogs genom gatorna, skallade

leveropen, och kvinnorna räckte fram sina barn för att han skulle vidröra dem. Ut i det vårliga landskapet red före honom 400 unga män ur det förnäma borgerskapet, och efter hans vagn följde borgarfamiljerna i 300 vagnar. Det var en glammande och glad kavalkad, det ljud musik och sång från den, där den drog fram, och i vagnarna hade man med sig kall fågel och vin. "Rött vin med pimpinella och en nyss skjuten becksasin.." Borgerskapet hade fest i Guds gröna natur. Markisen har själv i ett brev skildrat, vilket starkt intryck denna borgerliga festglädje, så skild från umgängestonen i de adliga kretsar han själv tillhörde, hade gjort på honom.

Det färgprunkande tåget, i vilket allt vad Marseille hade av ungdom och skönhet deltog, följde honom upp till Provence's gräns, och där mötte borgerskapet från landskapets små städer. Man steg av och ute i vårgrönskan hölls en fest till markisens ära. Det utbyttes högtidliga hälsningar mellan borgardeputationer, och man hylade Mirabeau med tal och sång.

Förkastad och bannlyst av sitt eget stånd hade han valts till riksdagsman av borgerskapet i Provence.

Sur av förtrytelse berättade den lilla konservativa stockholmstidningen om dessa tilldragelser, och den anförde dem som exempel på hur långt samhällsupplösningen hade gått i Frankrike. Det är samma gnatiga indignation, som i vår tid präglar Svenska Dagbladet. Detta var frukten av de samhällsupplösande lärorna, menade tidningen. Nu får vi skörda det som Voltaire och andra tillåtits så, skrev den aningsfullt.

Särskilt hätsk var tidningen mot en sjuttiofemåring, som just då bodde i Marseille, historikern Raynal. Under formen av en historisk framställning om indianerna och indierna och europeernas handel med dem, hade han riktat en förintande kritik mot det bestående europeiska samhället. Denna bok var under 1780 talet en bibel för den intellektuella ungdomen bland borgerskapet över hela Europa, och den var förbjuden i Sverige lika väl som i Frankrike.

"Raynal", skrev tidningen, "har gjort mera ont med sin filosofiska och politiska historia om Indierna både i sitt eget fädernesland och utom detta än sekler nu kan upphjälpa." Det är samma ton, som när Svenska Dagbladet skriver om Karl Marx. Men tidningen hoppades, att tilldragelserna i Marseille inför åldringens ögon, skulle bli honom till en nyttig läxa och lära honom, att där man sår vind, där får man skörda storm.

Tidningen visste inte och ingen annan heller att vid denna tid satt i Valence, i en liten usel förläggingsort ett stycke längre upp i Rhonedalen, en tjuguarig löjtnant, en fattig man utan de högadliga relationer och släktskapsförbindelser, som betydde allt för en karriär i det dåtida samhället och läste Raynal med bankande pulsar. Han glömde sina militärteoretiska studier och fyllde skrivbordslådorna med revolutionära manu-

skript i Raynals anda. Han höll på med ett historiskt verk, en tillämpning av Raynals historieuppfattning på sin fäderneös, på Korsikas historia.

Han hette Napoleon Bonaparte, och han talade en egendomlig dialekt, som gjorde honom till ett åtlöje för sina adliga officerskamrater. På revolutionens vågkam skulle han på tio år lyftas till Europas herre.

Men tidningen kunde lugna den svenska allmänheten med att den franska regeringen vidtagit kraftiga åtgärder för att inte oroligheterna i landsorten skulle sprida sig till Paris. Flera regementen hade avmarscherat från landsorten och förlagts i Paris' närhet. Inne i staden hade regeringen kasererat de franska och schweiziska gardena. Kanoner camouflerade som ammunitionsvagnar hade körts in i Paris, och de var laddade med skrot, den mest verkningsfulla ammunitionen mot folkmassor. Polisen hade organiserat en god spionageverksamhet. Så snart den fått vetskap om att ett valmöte hölls i något hus, infann sig en patrull där och denna avgav varje halvtimme en rapport om stämningen. Dessa sammanställdes sedan och skickades med kurir till regeringen i Versailles.

Men inte anade tidningen, att det i trupperna till och med fanns officerare, som var glödande revolutionärer.

Den 5 maj sammanträdde riksdagen i Versailles, där kungahuset och regeringen höll till på behagligt avstånd från den osäkra huvudstaden. Den franska kungamakten hade sedan länge känt sig stå i ett så spänt förhållande till huvudstadens befolkning, att den skyddad av sina trupper höll sig utanför staden liksom generalstaben i en belägringsarmé.

Det var en gammaldags riksdag, som sammanträdde sista gången den varit samlad var 1614, sålunda 175 år tidigare och man måste leta i arkiven för att få reda på hur ceremonierna skulle gå till. Riksdagsmännen var klädda i uniform. Adeln hade sin uniform, bestämd in i minsta detalj: svarta kappor med förgyllda kragar, vita strumpor. I prästeståndet hade de höga prelaterna färgprunkande skrudar, och det lägre prästerskapet var klätt i svart. Svart dominerade också borgarståndets, det så kallade tredje ståndets uniform. Men det hade ingen förgyllning på kragarna.

Det var en gammal lägel, men den var fylld av starkt ungt vin, som mycket snart sprängde den sönder. Av gammalt hade varje stånd en röst, men nu krävde borgarståndet, som bestod av 600 medlemmar medan de andra stånden bestod av 300 vardera, att omröstningen skulle ske per capita, det vill säga att hela riksdagen i realiteten skulle bilda en församling, vars beslut skulle framgå genom majoritetsprincipen. Ur detta krav framgick de första striderna på riksdagen, och medvetet om sin styrka och om den fasta opinion, som bar upp dess krav, lyckades tredje ståndet i slutet av juni månad genomdriva sin vilja, trots att kungamakten och de två högre stånden gjorde allt för att förhindra det.

Men dessförinnan hade medlemmarna i tredje

ståndet samlats utanför riksdagslokalerna i en tennispaviljong det så kallade bollhuset och svurit att icke åtskiljas förrän det givit Frankrike en ny författning. Det var den 20 juni 1789.

I tredje ståndet i Versailles var samlat allt vad Frankrike ägde av lärd begåvning och intelligens. Borgerskapet hade framför allt valt advokater, litteratörer och läkare till sina representanter, och i varje ort hade man valt dem som under de gångna åren i tal och skrift fört oppositionen mot adeln och kungamakten. Men där fanns också yngre adelsmän som Mirabeau vilka av en eller annan anledning stod i opposition mot sin klass och som anslutit sig till de revolutionära grupperna.

Medvetna om sin intelligens och kunnighet, i flera fall tillhörande köpmansfamiljer, som i framgångsrik affärsverksamhet prövat sin organisationstalang, såg tredje ståndets representanter, som menade sig företräda förtjänsten och dugligheten, med förakt på adelsståndets och prästeståndets ledamöter, som kommit till riksdagen blott på grund av sin börd och sin rang.

Bönder krossar adelns vapensköldar

Men det var inte i salarna på Versailles' slott, som avgörandet skulle ske. Det var i Paris, på gatan.

Den fjortonde juli reste sig Paris. Det var en fortsättning på de oroligheter, som hela våren pågått i landsorten. De trupper och polisstyrkor, som förlagts dit, förjagades eller slöt sig till folkrörelsen, och det gamla fängelset Bastiljen stormades. Det sista var egentligen blott en symbolisk handling, ty det gamla fästet hade ingen militär betydelse, och där fanns knappt några fångar, men för folket representerade det dystra huset med sina gallerluggar och slutna portar det gamla samhället, mot vilket man nu gick till storm.

Efter den fjortonde juli var det gamla feodala samhällets makt slut i staden Paris. Ute i Versailles och över hela Frankrike levde det kvar. Men i Paris hade borgerskapet tagit makten i egna händer. De kungliga trupperna var förjagade, de kungliga ämbetsmännen hade flytt, och då Paris' förvaltning sålunda var utan ledning och ämbetsrummen tomma, valde borgerskapet sin egen statsförvaltning. "Kommunen" organiserades, och för ordningens upprätthållande rekryte-

rades ett nationalgarde, vars chef blev Lafayette, adelsmannen som deltagit i de amerikanska fristaternas revolution.

Det gamla franska samhället skulle aldrig återtaga sin makt i Paris, och friheten skulle spridas därifrån och ut över hela Frankrike. Därför är fjortonde juli revolutionens födelsedag.

Men nationalgardet, som nu hade Paris i sina händer, var det förmögna borgerskapets organ. I det fick endast husägare enrolleras.

Det var en väpnad organisation, som vände sig mot två fronter, dels mot det gamla feodalsamhället och kungamakten, dels mot den fattiga befolkningen i staden, mot samma skikt, som hade stormat kornbodarna i Marseille. Det var sålunda den förmögna bourgeoisin, som tagit makten ur den sönderfallande adelns händer. Men så småningom skulle det i Paris uppstå en allt starkare motsättning mellan de fattiga småhantverkarna och arbetarna samt borgerskapet, och om några år 1793 skulle de breda skikten under Dantons och Robespierres ledning resa sig mot de besuttna, mot köpmännen och industridkarna, mot de låsta spannmålsmagasinens ägare och kräva: "Bröd och arbete". Revolutionen skulle då gå in i en ny fas med nya problemställningar och nya krav.

En vinterkväll i december 1789 satt skalden Gudmund Jöran Adlerbeth vid en brasa uppe på Stockholms slott och talade med Gustaf III om franska revolutionen. Kungen var mycket intresserad av tilldragelserna i Paris, och hans konversation rörde sig vid denna tid alltid om dem. Han hade nyss kommit från fälttåget i Finland, och även där hade man i högkvarteret på kvällarna mer sysslat med Frankrikes politik än med Sveriges.

"Jag kan inte hindra mig att ta det livligaste intresse för Frankrikes olycka", sade kungen, "det är det vackraste rike i världen". Och nu är det förstört och noll i Europa. Men säg som sanningen är: det är Edra filosofer, som störtat allt över ända. Det är Benjamin Franklin Förenta staternas ambassadör det är Bailly Kommunens chef och La Fayette, som åstadkommit detta. Men det var en lycka för den svenska adeln, att dessa scener ej voro passerade innan sista riksdagen." Han syftade på den stormiga riksdagen i Stockholm i februari och mars 1789; "Ert öde, mina herrar, hade då blivit sämre och menighetens iver mot Er svårare att styra".

Det var "världsrevolutionen" han fruktade. Så har det varit vid alla revolutioner. Över hela Europa började vid denna tid det gamla samhällets representanter gripas av ångest, och från januari månad följande år fick den svenska pressen inte längre låtsas om vad som skedde i Frankrike. Men oppositionen i hela Europa trodde att nu hade frihetens tid begynt. I Uppsala började studenterna sjunga revolutionens frihetsånger, och i Stockholm samlades borgarna i lönnedom till fester, där frihetens skål utbragtes.

Ur Socialdemokraten 14/5, 1939

UPPRORSHÄRD IRAN

Omvälvningen i Iran 1906 vätte kungaväldet och ställde en väldig folklig rådsorganisering i konfrontation mot kolonialmakternas expansion. Andreas Malm lyfter med nya källor fram detta förträngda kapitel ur historiens valv.

För ett hundra år sedan, så när som på några månader, var gården framför den stora Fredagsmoskén i Teheran full av uppjagade människor. En teologistudent hade dödats. Hans blodiga skjorta fästes på en påle, folkmassan strömmade ut på stadens gator och paraderade med martyrfanan; fler än ett hundra av demonstranterna sköts ihjäl. Men blodet vände om och flöt tillbaka. Tusentals hantverkare, småbutiksägare, teologistudenter och, mest iögonenfallande, kvinnor svepta i vit skrud – symbolen för martyrskap – slog nu läger inne på moskégården och förklarade sig redo att dö. Deras krav: att den enväldige shahen skulle backa ut ur den iranska politiken och släppa fram ett demokratiskt parlament.

Shahen backade. I augusti 1906 gav han sin tillåtelse åt den revolutionära rörelsen att skapa Irans första lagstiftande församling, majles. Uppdraget var att ta över styrelsen av landet och författa en ny konstitution med strikta tyglar runt hovet. Under hösten förbereddes val, där manliga medborgare i sex stånd ägde rätt att delta, men för att genomföra valprocedurerna i detta vida land krävdes också ett annat organ: anjuman, råd. Varje stad och provins försågs med ett anjuman för att administrera valet – och vid denna läst skulle organet förbli.

Men anjumanha, plural för råden, upplöstes inte när valet var över. På folkets begäran förlängdes deras sessioner på obestämd tid. Anjumanha började ifrågasätta shahens guvernörer: varför ska vi finna oss i denna vanskötsel? De såg skriande behov av nya broar, vägar och sjukhus, startade tidningar, öppnade sekulära skolor, först för pojkar och senare också för flickor. I Teheran, där nära 200 lokala råd skred till verket, hölls varje dag sammanträden om allt från renhållningen i kvarteret till den kommande konstitutionens innehåll.

Men det var i norr, i Tabriz, som rådsrörelsen fick sitt centrum. Stadens "Heliga anjuman", som det kallades av invånarna, breddades till en folkförsamling som uppmanade alla att ta med sig sina trångmål och önskemål till de dagliga stormötena. Rådet kom att domineras av de lägre klasserna – smeder, skomakare, tegelbrännare – och det dröjde inte länge förrän de satte in sitt nya verktyg i ekonomin: en majoritet ville ha pristak för bröd, kött och andra basvaror. När jordägare hamstrade spannmål för att pressa upp priserna gav sig det Heliga anjuman ut på landsbygden, dyrkade upp silos och tog över distributionen. Rådets egen tidning utropade: "folket har vaknat från sin okunniga sömn och blivit medvetet om sina rättigheter. Varje människa

har blivit en talare, alla har blivit diplomater!"

I Gilan drar skogarna in molnen och brisen från Kaspiska havet i sina täta lungor; i denna fuktiga, djupgröna provins, där risfälten och fisket närt en stark arbetande befolkning, andades anjumanha ut en än mer vidsträckt demokrati. Också i byarna bildades råd. De kastade ut officerare, jordägare och skatteindrivare, ockuperade mark och lade sig i fiske-, te- och sidennäringsarna, som hittills legat i händerna på utländska monopolbolag.

Från Gilan och Tabriz färdades sedan andan söderut. Sommaren 1907 konstaterade ett stortögt brittiskt sändebud i Teheran, Cecil A. Spring Rice: "På varje ort finns ett oberoende anjuman som agerar utan att tillfråga guvernören eller majles i Teheran. Den ena efter den andra impopulära guvernören har fördrivits, och den centrala regeringen står maktlös. (...) En anda av motstånd mot förtryck och till och med mot all auktoritet sprider sig genom landet. Ledarna är okända."

MASSIV REVOLT

Själva ansåg sig inte anjumanha stå i motsättning till majles. Tvärtom: de uppfattade sig själva som livförsäkringen för det nyvunna parlamentet. Till Teheran sände råden sina mest hängivna aktivister, under namnet mujahedin, för att försvara majles mot eventuella fiender, men också representanter som övervakade majlesdelegaternas agerande på plats och upprätthöll en permanent kommunikationskanal till de lokala väljarkårerna. Ändå väckte anjumanha en häftig motvilja. Att shahen äcklades av att se hur hans tron smältes ned och delades ut i öresmynt till nationens alla hörn var föga förvånande, men också majles provocerades av rådets egenmäktighet. För att återupprätta sin kontroll över nationen bannlyste parlamentet anjumanha utanför de största städerna och förbjöd dem att syssla med "politik".

Värst var "anarkin" runt Tabriz och i Gilan. Justitieministern beklagade sig: "Våra bönder har ingen kunskap och vet inte vad innebörden av konstitutionalism är. De tror att det betyder att samla på sig andra människors egendom och inte betala den ränta som tillfaller jordägaren enligt sharia. De betalar ingenting och kallar sig själva Feda'i (den som är redo att offra sig)". Sommaren 1907 sände majles militära styrkor till Gilan för att slå ned bonderåden, till ingen nytta. En frustrerad officerare rapporterade: "Vilken massiv revolt! Folk attackerade liv och egendom, och när man frågade dem 'varför gör ni så här?' svarade de att regeringen är konstitutionell. De tror att konstitutionalism betyder att pöbeln tar makten och gör som den vill. Ack,

tusen gånger ack, jag önskar att en pest hade drabbat oss alla den dag vi fick idén" – ett parlamentariskt styre – "så att vi slapp se resultatet av våra handlingar".

Mot majles bud predikade Tabriz Heliga anjuman en allt radikalare demokratisk ideologi. Rådsprästen Sayyed Javad Natiq lärde: "I varje civiliserad nation, och i enlighet med våra muslimska traditioner, har folket rätt att bilda församlingar. I varje stad, region, ort och by utbyter människor idéer om sina angelägenheter, vare sig det handlar om effektivare odling av marken, barnuppfostran, skolor eller metoder för att stoppa trakasserierna från uppsyningsmän. Varför skulle då folket i Dikhvaragan" – en by utanför Tabriz – "fråntas den rätten och tvingas att stillatigande acceptera vad de grymma jordägarna och guvernörerna gör?"

I *The Iranian Constitutional Revolution 1906-1911*, där det nu hundra år gamla vinet korkas upp och flödar ut i en berusande historia, visar Janet Afary hur skilda idéer om demokrati under flera år bröts mot varandra i Iran. Den europeiska modellen med konstitution och parlament både framkallade och undergrävdes av en gräsrotsdemokrati av inhemskt ursprung. De skikt som till en början ställt sig sympatiska till en begränsning av shahens makt – jordägare, köpmän, mullor av högre rang – kom att vända sig mot revolutionen när den sjönk ner i samhällslagren och provinserna: en obehaglig ande var ute ur flaskan.

Sommaren 1907 hade den konstitutionella revolutionen definitivt blivit social. Anjumanha var i praktiken det iranska samhällets styrande organ. Men sommaren 1907 inträffade också något som skulle visa sig ytterst ödesdigert. I St Petersburg enades brittiska och ryska diplomater om att dela på Iran: Tsarryssland skulle få landets norra del som sin zon och det brittiska imperiet södern, för att värna sina respektive ekonomiska intressen.

Det fanns ett hinder för det brittisk-ryska avtalet. Den konstitutionella revolutionen hade från sitt födelseögonblick föresatt sig att klippa de strängar som band Iran till europeiska monopolmakter. Shahen hade sedan slutet av 1800-talet satt i system att sälja ut rättigheterna att ensam handla med varor – fisk, tobak, siden – på persisk mark till ryska, brittiska och andra europeiska agenter: ett av majles första beslut var att ta ifrån honom den rätten. Alla lån, koncessioner och större transaktioner måste hädanefter godkännas av parlamentet. Ännu längre gick anjumanha ute i provinserna, där råvarorna och handelsrutterna fanns: i sin första proklamation, adresserad till de europeiska konsulaten, förklarade Tabriz Heliga

anjuman att "vi vill inte längre ha någon främmande inblandning i våra affärer".

Allt detta måste bort. Den 3 juni 1908 deklarerade de brittiska och ryska sändebuden i Teheran att "Persien har tillåtits glida ner i anarki". Dagen därpå omringade den kungliga kosackbrigaden parlamentsbyggnaden. Mujahedin från fler än 180 anjumanha rusade till för att försvara konstitutionen med knivar och pistoler, men flera av majles egna ledare manade dem att kapitulera. "Utlänningarna anser att anjumanha har begått överdrifter och tagit makten från majles och att det är därför det är sådant kaos", argumenterade en. Mujahedin vägrade ge upp, men kunde inte stå emot kosackbrigadens bombardemang; majles föll.

På statskuppen följde ett långt och blodigt inbördeskrig. I Tabriz och Gilan satte det revolutionära motståndet upp sina basläger, med sikte på att återta huvudstaden och öppna parlamentet på nytt. Tabriz belägrades, men rojalisterna lyckades inte bryta igenom mujahedins linjer: tiotusentals bönder, socialistiska volontärer från Ryssland och, inte minst, kvinnliga soldater – enligt den grekiska myten var norra Iran amazonernas hem – höll ut i ett halvår, trots omfattande svält. Gilan attackerades, men i ett av 1900-talets första exempel på gerillakrig jagades shahens soldater ut ur de täta skogarna: "vi såg ingen, men hundratal kuler regnade över oss".

Strängt taget rörde det sig emellertid inte om ett inbördeskrig. Shahen bars tillbaka till den allsmäktiga tron av Storbritannien och Ryssland. Deras diplomater drog upp krigsplannerna, och det var de som arbetade fram en ny konstitution för landet – en konstitution utan reella maktbefogenheter för parlamentet, utan anjumanha och utan frihet för pressen. Ytterst stod så kriget mellan de europeiska imperialistmakterna och rådsrörelsen.

Det var den senare som flyttade fram positionerna. Motståndet från norr andades ut en ny ström av anjumanha som for genom Mashhad, Esfahan, Shiraz, organiserade allmänna val, konfiskerade egendomar och skickade egna militära expeditioner mot Teheran, så att den kungliga huvudstaden sommaren 1909 var en ö i ett hav av böljande demokrati. Den intogs.

KNIPTÅNG

När kontrarevolutionen slagits tillbaka och Iran valde sitt andra majles hade insatserna höjts. Britterna var nu medvetna om vilket guld som dolde sig under sanden i deras zon. En vecka innan statskuppen 1908 hade en plym av olja äntligen sprutat fram ur ett av borrhålen; det visade sig

EN ARTIKEL AV ANDREAS MALM

Andreas Malm är författare och journalist på tidningen *Arbetaren*. Han har bland annat givit ut böckerna *När kapitalet tar till vapen (Agora)* och *Sprängkraft Iran (Federativs)*

vara det största oljefält som någonsin upptäckts och en källa till ousinliga brittiska rikedomar de kommande åren. I norr började Tsarryssland samtidigt få nog av revolutionens klanger. Från var sitt håll spände så britterna och ryssarna en kniptång runt Irans andra majles, saboterade arbetet med nya reformer – inklusive allmän rösträtt för män – utsåg egna guvernörer i zonerna och ställde ultimatum efter ultimatum.

1909 gick de första ryska trupperna in. Med britternas samtycke – kniptångens rörelser var fullt koordinerade – ockuperade de allt mer av landets norra delar, och britterna hotade att göra detsamma i söder. För att starta oljeutvinning i stor skala måste mängder av material fraktas landvägen, men fritt strövande stammar – somliga politiskt, andra kriminellt motiverade – gjorde vägarna osäkra. Om inte Teheran tog sitt ansvar, förklarade britterna, skulle trupper landsättas.

För att gå dem till mötes kallade majles till sig hjälp från ett annat europeiskt land, som sände

timmar utanför Teheran. För att undvika att också huvudstaden ockuperades upplöste regeringen majles, införde undantagstillstånd och beordrade alla anjumanha och tidningar att upphöra. I Tabriz massakrerade de ryska styrkorna hundratal invånare, förstörde det Heliga anjumanmans byggnader och stängde skolorna. Regeringen lämnade officiellt över styrelsen av landet åt Storbritannien, Ryssland och deras shah; i allt utom till bokstaven förlorade Iran sin självständighet. Den konstitutionella revolutionen var över.

I Iran reste sig folkmassorna två gånger under 1900-talet för att införa liberal demokrati. Båda gångerna slogs de ner av inkräktare västerifrån, som över deras döda kroppar installerade shahdiktaturer; mest berömd är CIA:s statskupp 1953, men det första, avgörande kapitlet i denna historia är den konstitutionella revolutionen. När sedan det iranska folket genomförde ännu en av 1900-talets största revolutioner, år 1979,

förklarade USA krig mot den nya regimen innan dess karaktär hade avgjorts, och bidrog därigenom till den totalitära utgången. Denna iranska revolutionshistoria är lika fundamentalför dagens världspolitiska rum som den ryska var för kalla krigets. Men den är föga känd utanför iransk debatt; revolutionshistoriens kanon håller sig till västerlandet.

Idag kräver Bushadministrationen med den globala borgerlighetens stöd att Mellanöstern ska kopiera västvärldens politiska system. Det kravet är i sig självupphävande: själva västmakternas engagemang i Mellanöstern är det som förhindrar en borgerligt-demokratisk utveckling. Så kan Washington applådera Libanons demokratiska cederrevolution ena året och låta landet malas ner till benmjöl nästa år, så påtvingas Irak val efter val samtidigt som landet skjuts sönder; så avkrävs palestinierna perfekta demokratiska val och straffas med utsvaltning när de har genomfört dem. Så är krigshotet mot diktaturen

i Iran den faktor som mer än någon annan skjuter upp övergången till ett demokratiskt styre.

Demokratin kommer inte till Mellanöstern, och i synnerhet inte till Iran, från väst. Den kommer inifrån, från de hemmagjorda idéerna, från de egna traditionerna av vad demokrati kan innebära, i motsättning till västvärldens intressen – eller också kommer den inte alls.* ■

KÄLLOR:

The Iranian Constitutional Revolution, 1906-1911 – Grassroots Democracy, Social Democracy, and the Origins of Feminism
Janet Afary
Columbia University Press (1996)
Svenska män i solens och lejonets land – en fallstudie av svensk orientalism i Persien 1911-1925
Sandra Karlsson uppsats i historia vid Södertörns högskola (VT 2006).

*En kortare version av artikeln har tidigare publicerats i *Dagens Nyheter*.

Mujahedin

ett 60-tal officerare och poliser och stora laster sablar och kulsprutor för att organisera ett gendarmerie i södern. Det landet var Sverige. I det senaste bidraget till forskningen om denna episod i svensk kolonialhistoria, en C-uppsats vid Södertörns högskola, citeras en av de svenska officerarna: "Jag tror icke att några andra, det må nu till och med vara engelska officerare, kunna göra något bättre av de nuvarande förhållandena än vi." I fråga om de persiska stammarna skriver en annan att "saneringsarbetet utfördes energiskt och rationellt."

I november 1911 ockuperade Ryssland Gilan. En sista brittsommar av revolutionär aktivitet, med massbojkotter av europeiska varor och anjumanha i stridsberedskap, svepte över Iran. Återigen syntes kvinnor i martyrskapets vita skrud i Teheran, marscherande genom gatorna, högt och bittert gråtande.

En månad senare stod de ryska trupperna bara

B Sverige
Porto betalt

~~Internationalen
Box5073
121 16 Johanneshov~~

PLUTO PRESS
Independent Progressive Publishing

Fantastiska erbjudanden på
vår hemsida!
www.plutobooks.com

Du får en gratis bok med varje beställning över 37 Euro!

VAD VAR FÖRINTELSENS DRIVKRAFTER

Erbjudande från Bokförlaget Röda Rummet

Enzo Traversos nya bok
Auschwitz, Marx och Nittonhundratalet

Pris 100:- PG 19 68 16-3

Bokförlaget Röda Rummet
Klingsbra, Ringtorp
585 94 linköping
Tel: 013-771 95
E-post: roda.rummet@tele2.se